

Årsrapport 2014

Riksantikvaren

Kap. I Leders beretning	2
Kap. II Introduksjon til virksomheten og hovedtall	5
Kap. III Årets aktiviteter og resultater	11
3.1 Resultatrapportering på nasjonale mål for 2014	11
Nasjonalt mål 6.1. <i>Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres</i>	11
Nasjonalt mål 7.1 Godt bymiljø	15
Nasjonalt mål RS1 Regelverk og samfunnsplanlegging	16
Nasjonale mål om ordinært vedlikehold innen 2020 <i>for automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner (6.2) og fredete bygninger, anlegg og fartøy (6.4)</i>	19
Nasjonalt mål 6.3. <i>Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020.</i>	38
Nasjonalt mål Internasjonalt samarbeid	42
3.2 Andre områder og særlige satsninger	43
Forts. 3 Årets aktiviteter og resultater	54
3.3. Oppdrag	54
3.4 Regelverk	61
Kap. IV Styring og kontroll	63
4.1 Intern styring	63
4.2 Risikostyring og risikovurderinger	63
4.3 Vesentlige revisjonsmerknader fra Riksrevisjonen og oppfølging av dem	64
4.4 Administrativt samarbeid med KLD	65
4.5 Forvaltningen av egne eiendeler (materielle verdier)	65
4.6 Interne systemløsninger	66
Kap V. Vurdering av framtidsutsikter	68

Del 1: Punkt I til V

Kap. I Leders beretning

Grunnlovsjubileet i 2014 ga oss anledning til å vise frem hvor viktige våre kulturminner er når historien skal fortelles videre til nye generasjoner. Mange fylkeskommuner og kommuner gjorde en stor innsats med istandsetting av kulturminner og gjennomføring av flotte grunnlovsarrangementer. Til sammen mobiliserte de fylkesvise arrangementene over 15 000 publikummere.

Men 2014 har bestått av langt mer enn grunnlovsjubileet. Gjennom året har det vært god fremdrift i fredningsarbeidet. En økt satsning på nye og gode rutiner for saksbehandling, med tydelige frister og tettere oppfølging av både egne og regionalforvaltningens saker, har gitt resultater. I løpet av 2014 er 36 fredningsvedtak fattet og 15 nye saker er startet opp. I 2014 avrundet Riksantikvaren også et mangeårig arbeid med en fredningsstrategi. Strategien ble overlevert til Klima- og miljødepartementet tidlig i 2015. Strategien angir hvordan vi skal prioritere blant nye fredninger og leder an til en mer effektiv og forutsigbar fredningsprosess i samarbeid med eierne. Alle landets fylkeskommuner har bidratt i utformingen av strategien.

Riksantikvarens bevaringsprogrammer spenner over en rekke tema, fra bevaring og tilrettelegging av ruiner og bergkunst til fredete hus i privat eie (FRIP). Gjennom alle bevaringsprogrammene er det med de tildelte ressurser igangsatt og ferdigstilt en rekke prosjekter. Dette arbeidet sikrer bevaring og formidling av viktige kulturminner. Likevel er det for enkelte av programmene behov for ytterligere ressurser dersom nasjonale mål for antall sikrede kulturminner skal nås. Gjennom bevaringsprogrammet for stavkirkene skal alle våre 28 stavkirker være satt i stand innen utgangen av 2015. Arbeidet har pågått siden 2001 og vi kan med glede melde at stavkirkeprogrammet er i rute.

Riksantikvarens viktigste satsing for å effektivisere og modernisere kulturminneforvaltningen er Kunnskapsløftet. Satsningen består blant annet av digitalisering av egne arkiv, videreutvikling av kulturminnedatabasen Askeladden og etablering av en Kulturminneportal. På alle disse punktene har vi gjort vesentlig framgang i 2014.

De fleste av våre kulturminner skal forvaltes lokalt. En rekke av tiltakene som er gjennomført i 2014 vil bidra til å styrke lokal og regional kulturminneforvaltning. Første versjon av

Kulturminneportalen vil være ferdig i 2015. En endelig versjon av portalen vil gi tilgang til alle våre digitale kunnskapskilder og være et viktig forvaltningsverktøy. Dette er særlig viktig i prosessen med å delegere mer ansvar til regional kulturminneforvaltning.

I kulturminnedatabasen Askeladden er det utviklet nye verktøy for oppfølging av tilskudd og rapportering av tilstand for fredete bygg i privat eie. Arbeidet med bedre rutiner for forvaltning av tilskudd for fartøy og teknisk-industrielle kulturminner er også videreført. Dette vil gi oss en enda bedre oppfølging av istandsettings- og vedlikeholdsarbeid som gjennomføres med hjelp av Riksantikvarens tilskudd.

Gjennom Kunnskapsløftet arbeider Riksantikvaren også for kompetanseheving i kommunene. Stadig flere kommuner søker om økonomisk støtte og rådgiving til registrering av kulturminner og utarbeidelse av kulturminneplaner. Riksantikvaren har i 2014 gitt 49 kommuner tilskudd til slike prosjekter og delfinansiert 10 nye byantikvarstillinger.

Tidlig og tydelig dialog om viktige kulturminneinteresser har også effekt. Riksantikvaren har i 2014 ikke reist mer enn ni innsigelser til regulerings- og kommuneplaner, en klar reduksjon fra tidligere år.

Flere store prosjekter som har pågått gjennom en årrekke, ble avsluttet i 2014. I prosjektet Fredningsgjennomgangen har alle fylkeskommuner, i samarbeid med Riksantikvaren, gått gjennom sine fredninger fra perioden 1923-1979. Formålet med og innholdet i de gamle fredningsvedtakene er klargjort. Kulturminneforvaltningen står nå bedre rustet til å bistå eierne med raskere saksbehandling av både dispensasjonssøknader og søknader om tilskudd.

Gjennom prosjektet «Statens kulturhistoriske eiendommer» har alle statlige sektorer utarbeidet landsverneplaner. Dette har resultert i 29 landsverneplaner fra forskjellige fagområder. Arbeidet ble i all hovedsak ferdigstilt i 2014 og avslutningen ble markert med fredningen av Akershus festning 17. desember. For 2015 gjenstår kun at de siste landsverneplanene og fredningene blir vedtatt. Siden oppstarten i 2003 har kunnskapen om bygningsvern økt betraktelig i sektorene og samarbeidet mellom kulturminneforvaltningen og de andre statlige sektorene blitt tettere og mer effektivt. Nye samarbeidsrutiner med statlige sektorer har medført at det årlig løses rundt 200 saker i faste møter. De nye samarbeidsrutinene er effektive samtidig som dialogen med forvalterne er god og løsningsorientert. Rutinene utvides i 2015 til å gjelde flere statlige samarbeidspartnere. Dette legger til rette for at statens fredete bygninger i stadig større grad tilpasses dagens krav og at de gamle formålsbyggene kan brukes videre.

Mange av oss kommer til å huske brannen i Lærdal når vi tenker tilbake på året 2014. Brannen var en påminner om hvor sårbare våre tette trehusmiljøer er. Det er 180 trehusmiljøer med stor kulturminneverdi i Norge. De tette trehusmiljøene utgjør 15 -20.000 bygninger, en stor andel er private boliger. Riksantikvaren er glad for at regjeringen prioriterte brannsikring av stavkirker og tette trehusmiljøer i statsbudsjettet for 2014. For 2015 styrkes satsingen med 20 millioner kroner. Dette er et viktig tiltak for å redusere det årlige tapet av kulturminner.

Tidlig i 2014 leverte Riksantikvaren inn verdensarvsøknaden for industrinominasjonen Rjukan-Notodden til UNESCO. Med dette avsluttet vi et omfattende søknadsarbeid. Men arbeidet med forvaltningen av våre verdensarvsteder pågår med full styrke, med mål om best mulig forvaltning av natur- og kulturminner i Norge når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse.

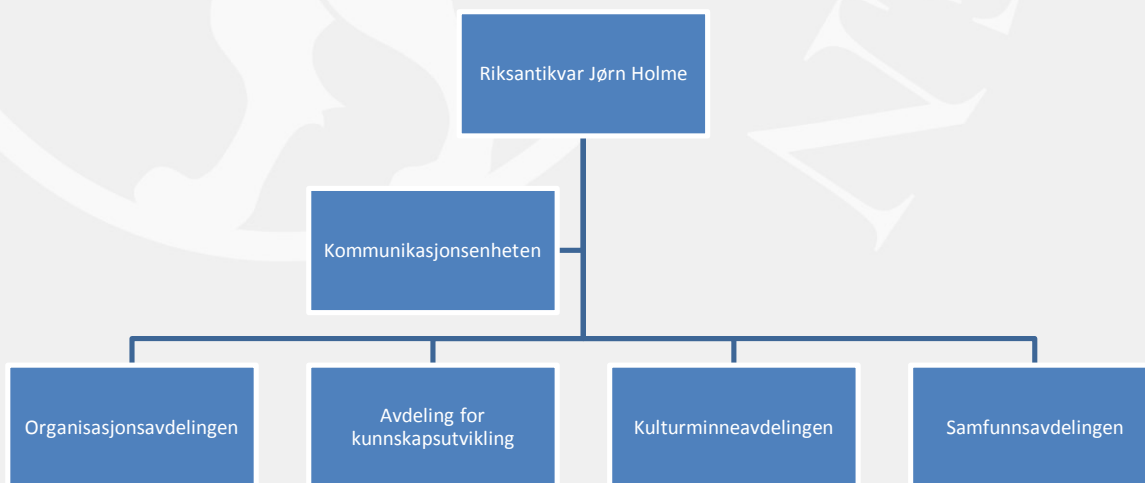
Samarbeid på tvers av sektorer og fagområder er en viktig del av arbeidet med kulturarven vår. Kunnskap om alt fra landbruk og fiskeri til klima, byutvikling og verdiskaping er viktig når kulturarven skal sikres i et lengre perspektiv. Gjennom 2014 har Riksantikvaren styrket samarbeidet med andre direktorater og aktører som kan gi arbeidet med bevaring av kulturminner et løft.

Riksantikvaren oppnådde stor mediedekning i 2014, med 8855 avis- og nettoppslag om direktoratet. I tillegg kommer innslag på radio og tv. Dette er en økning på 20 prosent fra året før, en økning som skjer utelukkende i lokalpressen. Riksantikvaren opplever generelt en stadig større interesse for kulturminnevern, også i antallet kommuner som tar aktivt grep om eget kulturminnevern. Denne økte interessen må svares på med stadig nye tiltak i årene som kommer, slik at den kan omsettes i handling og god forvaltning, på lokalt og regionalt plan.

Jørn Holme
riksantikvar

Kap. II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Presentasjon av Riksantikvaren

Figur 1. Organisasjonskart

Riksantikvaren er organisert i 4 avdelinger, og en kommunikasjonsenhet (se figur 1).

Jørn Holme er Riksantikvar (fra 2009).

Historikk

Riksantikvaren ble etablert i 1912 (som en statlig stilling). I 1988 fikk Riksantikvaren direktoratstatus og ble samtidig delegert det overordnede, faglige ansvaret for kulturminneforvaltningen.

Riksantikvarens rolle

Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren Klima- og miljødepartementets (KLD) sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Innenfor rammene som den til enhver tid sittende politiske ledelse gir for vår virksomhet, har Riksantikvaren også iverksettende funksjoner og fungerer som faglig saksforbereder for KLD (se figur 2). Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å

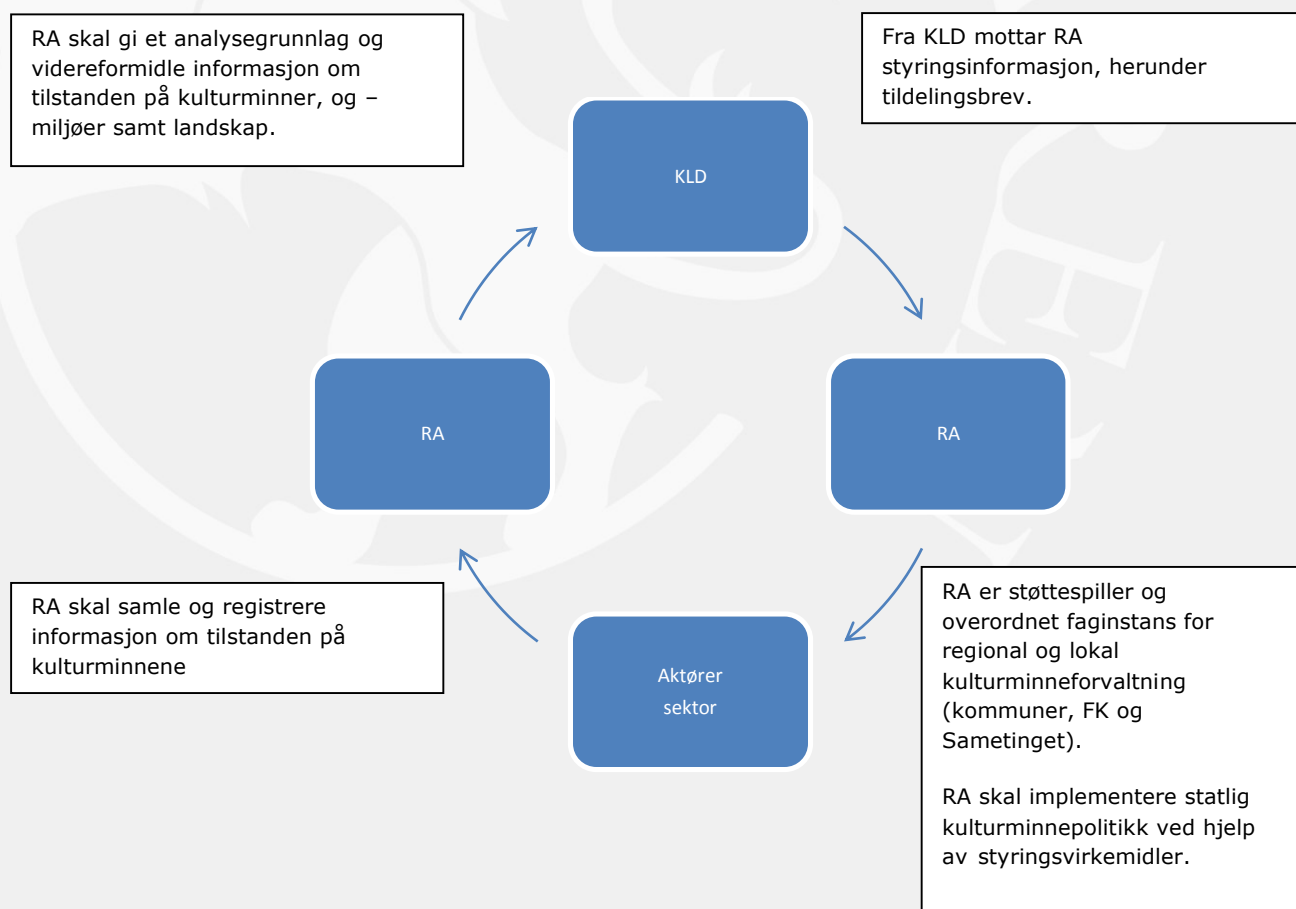
videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektor.

Hovedmålgruppene er regjeringen, regional og lokal kulturminneforvaltning (fylkene, Sametinget og kommunen som kulturminnemyndighet). Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Direktoratet er delegert ansvaret for hoveddelen av statens oppgaver knyttet til myndighetsutøvelse, kvalitetsutvikling og analyse og vurdering for kulturminneområdet. Myndighetsutøvelsen skal vektlegge både kulturminnefaglige og andre samfunnsmessige hensyn.

Direktoratet skal også være kompetansesenter, rådgiver og samarbeidspartner for eiere, frivillige organisasjoner, den interesserte allmennheten og andre sektorer med interesse og ansvar for kulturminneforvaltning.

Begrepet «kulturminner» brukes i rapporten som samlebegrep for Kulturminner, kulturmiljø og landskap.

Figur 2. Sammenhengen mellom RA, KLD og aktører/sector

Stab

I 2014 var antall årsverk i RA 159,3. Sykefraværet var på 4,1 prosent.

2.2 Målet med Riksantikvaren

Det strategiske målet for kulturminneforvaltningen er:

"Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser." (St.prp. nr. 1.)

Operasjonaliseringen av det strategiske målet

- Kulturminneverdiene skal ivaretas og nyttiggjøres best mulig i et samfunn i endring
- Et vern av et representativt utvalg kulturminner og- miljøer skal fremmes på lang sikt
- God forvaltning av mangfoldet
- Ivareta samiske kulturminner som en viktig og synlig del av historien

- Bidra til at fysisk kulturarv blir premiss og ressurs for fremtidig anvendelse av landskap, arealer, bygninger og anlegg

2.3 Nasjonale mål

Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet har nasjonale mål innenfor områdene *verdifulle kulturminner og kulturlandskap, godt bymiljø, regelverk og samfunnsplanlegging og internasjonalt samarbeid*.

Innenfor *verdifulle kulturminner og kulturlandskap* skal målene nås innen 2020. Tap av verneverdige og fredede kulturminner og kulturmiljøer skal begrenses (*nasjonalt mål 6.1*), representative utvalg skal vedtaksfredes (*nasjonalt mål 6.3*) og det skal sikres enten et ordinært vedlikeholds nivå (fredete bygninger, anlegg og fartøy) (*nasjonalt mål 6.4*) eller et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå (bygninger, anlegg (for eksempel ruiner) og arkeologi) (*nasjonalt mål 6.2*).

Innenfor *godt bymiljø* skal god planlegging i kommuner, fylker og regioner bidra til bærekraftige byer og tettsteder (*nasjonalt mål 7.1*).

Innenfor *regelverk og samfunnsplanlegging* skal all planlegging i kommuner, fylker og regioner skje innenfor rammen av nasjonal politikk. Samtidig skal plan- og bygningsloven og aktuelle sektorlover brukes aktivt for å sikre god lokal og regional utvikling (*nasjonalt mål 2 og 3*).

Innunder *internasjonalt samarbeid* skal Riksantikvaren blant annet arbeide for at globale og regionale miljøsam arbeidsorganer, herunder FNs miljøprogram UNEP, blir effektive redskaper for miljøpolitikk. EØS-midler som finansierer kulturminneprosjekter i Europa, skal bidra til å mobilisere norsk kulturminnesektor for deltakelse og erfaringsutveksling i EØS-prosjekter (*nasjonalt mål Internasjonalt samarbeid*).

2.4 Regelverk

Riksantikvaren skal bidra til å styrke bruken av plan- og bygningsloven (PBL) som redskap for å ta vare på det kulturhistoriske mangfoldet, helheter og sammenhenger. I arbeidet med prosjektet *Kunnskapsløftet* arbeides det for å ta i bruk PBL som redskap for å styrke kommunenes rolle som kulturminneforvaltere. Riksantikvaren har også en sentral rolle i å gi innspill i plansaker og utvikling av faglige retningslinjer.

Veiledning, opplæring og formidling overfor regional og kommunal forvaltning, utbyggere og andre relevante aktører er også viktig i dette arbeidet. Gjennom juridisk rådgivning og veiledning i enkeltsaker, kurs og veiledere, har saksbehandlere både internt hos Riksantikvaren, i fylkeskommunen og i mange kommuner fått opplæring i lover knyttet til kulturminneforvaltning. I 2014 ble det gjennomført kurs i PBL for saksbehandlere i

fylkeskommunen (Telemark, Østfold, Hordaland, Finnmark m/Sametinget, Troms m/Sametinget, Sør- og Nord-Trøndelag og Akershus). Det ble også avholdt et kurs for saksbehandlere i kommunene i Akershus.

Riksantikvaren har i 2014 også utarbeidet og utgitt følgende veiledere:

- Oppdaterte eksempelsamlinger med bestemmelser for arealplaner
- Kort veiledning om kommuneplanens samfunnsdel
- Kort veiledning om hvordan man skal forholde seg til regulering av areal over tunneler
- Veiledning om konsekvensutredning av kommuneplanens arealdel
- Veileder om vindkraft og landskap (i samarbeid med NVE, Miljødirektoratet)

Riksantikvaren har gjennomgått praktiseringen av innsigelsesinstituttet (jf. rundskriv H-2/14, se også s. 18 om arealplanlegging). Et notat om nasjonale verdier og innslagspunkt for innsigelse er utarbeidet i denne forbindelse. Det klargjør hva som skal forstås som nasjonale interesser og hva som skal ligge til grunn for en statlig innsigelse på kulturminnefeltet. Notatet inneholder en presisering og innskjerping av de interne retningslinjene for bruk av innsigelsesinstituttet.

2.5 Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv

Riksantikvaren jobber etter hovedlinjene nevnt i punkt 2.3 (nasjonale mål). Det er mange sektorer som har innvirkning på kulturminner, kulturmiljø og landskap samtidig som Riksantikvarens arbeid også har konsekvenser for andre. Direktoratet jobber derfor systematisk med å etablere og videreføre samarbeid med de relevante sektorene (jf. avsnittet om *Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv* s. 14).

Landbruket¹, fiskeri- og kystforvaltningen (Fiskeridirektoratet og Kystverket), Kultursektoren (Kulturrådet og museene), Samferdselssektoren (Statens vegvesen), Energisektoren (NVE) (jf. konsesjon for kraftutbygging og overføringslinjer) er sentrale sektorer.

2.6 Formelt samarbeid med andre virksomheter

Riksantikvaren har i 2014 videreført et utstrakt samarbeid med andre virksomheter som har bidratt til bredere forankring av arbeidet med å bevare kulturminner. Regional og lokalforvaltningen (Kunnskapsløftet, regionalledersamling, prioriteringsbrev, klima), Kulturrådet (kultur- og naturreise, EØS-midler), Miljødirektoratet, Kartverket, og

¹ SMIL, regionale miljøprogram, Utvalgte kulturlandskap, verdensarvmidler m.m.

Riksarkivet (kultur- og naturreise involverer alle), Statens vegvesen (*Våre gater og plasser*), Landbruksdirektoratet (miljøvirkemidler, utvalgte kulturlandskap), NIKU (forskning, konservering), Universitetsmuseene (MUSIT – digital dokumentasjon), Økokrim (miljøkriminalitet).

2.7 Effektivt byråkrati

Innsigelser

Riksantikvaren har igangsatt et omfattende arbeid for å effektivisere og forenkle rutiner knyttet til innsigelser (se også s. 9). Målet er tidlig avklaring og å redusere antall innsigelser. Riksantikvaren ble i 2014 fremmet 9 innsigelser mot 15 i 2013. Arbeidet følges opp med dialog med og veiledning av regional kulturminneforvaltning. Slik kan innslagspunkt harmoniseres og saksbehandlingen bli mer effektiv.

Delegering av oppgaver til regionalforvaltningen

Riksantikvaren har også igangsatt arbeid for å overføre oppgaver til regionalforvaltningen, herunder arealplansaker som inkluderer profane middelalderbygninger og fredete statlige bygninger og anlegg. Disse sakene oversendes i dag fra fylkeskommunen til Riksantikvaren for innspill, og prosessen forsinker behandlingen av sakene. I tillegg planlegger man å overføre enkelte deler av forvaltning av arkeologiske kulturminner til fylkeskommunene, herunder overføring av førstelinjeansvar for middelalderkirkegårder, rettevedtak (kml. §8) og ny ansvarsfordeling i visse saker (kml. §8) (tidligere *prøveprosjektet*). For fartøyvernet kan tilskuddsforvaltningen og oppfølging av verneflåten flyttes til utvalgte fylkeskommuner.

Kunnskapsløftet

Aktivitetene under Kunnskapsløftet (jf. 3.2) er også en stor investering i framtidig effektiv forvaltning.

Ny samarbeidsmodell med statlige sektorer

Riksantikvaren har videreført og utvidet samarbeidsmodell med statlige sektorer som effektiviserer saksbehandling for statens bygninger og anlegg. Saker løses nå i faste møter med sektorene, og som resultat av denne modellen løses ca. 200 saker årlig mer effektivt.

Delegering av myndighet til Biskopen

Riksantikvaren har startet arbeidet med å delegerer noe saksbehandling for de listeførte kirkene til Biskopen. I 2014 ble tre veiledere utarbeidet for behandling av enklere tiltak i kirkenes interiører. Veilederne skal kun benyttes i saker der Riksantikvaren er rådgiver for

biskopen. I saker der Riksantikvaren er dispensasjonsmyndighet opprettholdes dagens ordning. Det er forventet at de nye veilederne vil lette saksbehandlingen med mellom 40 og 50 innkomne saker pr år. Ytterligere tiltak i 2015 er planlagt.

Antall innkomne saker om istandsetting av eller endringer knyttet til kirker (profan- og sakralarkitektur) har de siste årene ligget jevnt mellom 500 og 600. Fra 1. mai 2013 ble ansvaret for kirkenes omgivelser i plan- og byggesaker overført fra Riksantikvaren til fylkeskommunene. I 2014 har vi hatt en nedgang i innkomne kirkesaker på nær 30 prosent (se tabell 1). Noe av dette kan skyldes ansvarsoverføringen.

Behandling for kirkesaker

Utgående brev	Profanarkitektur	Sakralarkitektur	Annet	Totalt
2013	535	448	271	1254
2014	560	324	334	1218

Tabell 1. Oversikt over utgående brev fra Riksantikvaren

Kap. III Årets aktiviteter og resultater

3.1 Resultatrapportering på nasjonale mål for 2014

Nasjonalt mål 6.1. *Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres*

Nasjonalt mål 6.1: *Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Innen 2020 skal det foreligge oversikter over verneverdige kulturminner og kulturmiljø for hver kommune som grunnlag for å prioritere et utvalg som skal tas vare på.*

Tre nasjonale mål – et innunder 7.1 *godt bymiljø* og to innunder *regelverk og samfunnsplanlegging* (nasjonalt mål 2 og 3) er sentrale verktøy i måloppnåelsen av 6.1. Disse utgjør nasjonale mål innenfor andre områder enn 6.1 som er forutsetninger for god forvaltning av verneverdige kulturminner. Det rapporteres derfor samlet på resultatkravene som er knyttet til disse målene.

Nasjonalt mål 7.1 *Godt bymiljø*

Planlegging i kommuner, fylke og regioner skal medvirke til at byer og tettsteder er bærekraftige, attraktive og funksjonelt utformet med et godt fysisk miljø som fremmer helse og livskvalitet.

Regelverk og samfunnsplanlegging Nasjonalt mål 2 og 3

All planlegging i kommuner, fylker og regioner skal skje innenfor rammen av nasjonal politikk.

Plan- og bygningsloven og aktuelle sektorlover skal brukes aktivt for å sikre lokal og regional utvikling som vektlegger gode løsninger med tanke på miljøet, og sikrer god dokumentasjon av konsekvenser for miljø og samfunn.

Kulturminner, kulturmiljøer og landskap er viktige fellesgoder for lokalsamfunnene. De gir kunnskap, opplevelser og mulighet for bruk og er ressurser for verdiskaping og god samfunnsutvikling. Kommunene er avgjørende for å ta vare på disse verdiene, ikke minst gjennom arbeidet med plan- og bygningsloven (PBL).

Kommunene – en viktig kulturminneforvalter. Styrket kompetanse.

Kommunene er viktige for forvaltningen av kulturminnene. Viktige mål for Riksantikvaren er å styrke kommunenes egen kulturminnekompetanse og at kommunene selv skal ha oppdaterte kulturminneplaner som de selv har utarbeidet og definert innholdet i. Slik kan kommunenes rolle som kulturminneforvaltere styrkes, og kulturminner både ivaretas og brukes som en ressurs i en lokal kontekst. Gjennom delprosjektet *Kommunal kompetanse i Kunnskapsløftet* gir direktoratet midler til kommuner samt kurs og veiledning. Slik kan den lokale kompetansen styrkes og kommunene får konkret støtte til arbeidet med å utarbeide kommunale kulturminneplaner. I tillegg støtter Riksantikvaren fylkeskommuner som satser særlig på oppfølging av disse kommunene. Om lag 125 kommuner og 10 fylkeskommuner har fått økonomisk støtte og er i full gang med dette arbeidet. I følge KOSTRA har 124 kommuner tilgang til kulturminnefaglig kompetanse ved utgangen av 2014.

I tillegg har Riksantikvaren gjennom Kunnskapsløftet gitt midler til delfinansiering av ti byantikvarstillinger. 16 kommuner søkte (se s. 15).

Kommuner og areal

	Innvilgede dispensasjons-søknader i områder med bevarings-status i regulerings-plan	Kommuner med oversikt over verneverdige kulturminner	Kommuner som har tilgang til kulturminne-faglig kompetanse	Antall kommuner som rapporterer om kulturminneplaner ²	Antall kulturminneplaner eldre enn 2005	Areal regulert til vern av kulturminner og kulturmiljø
2012				199	Ca. 40	110 101 da
2013	286	132	124	146	12	64 978 da

Tabell 2. Kommuneoversikt over kommuner og areal i 2013 (sist oppdatert (KOSTRA))

² Spørsmål er endret i KOSTRA for rapporteringen fra 2013. Spørsmålene er presisert og man spør om kulturminner er et tema som er juridisk fastsatt i kommuneplanens arealdel, eller kommunedelplan med arealdel, og et annet spørsmål om kommunen har prioritert kulturminner i kommuneplanens samfunnsdel eller handlingsplan. Lav svarprosent og en spørsmålspresisering kan forklare nedgangen fra tidligere år.

Det er stor usikkerhet knyttet til kommunenes innrapportering (lav svarprosent og tidligere feilrapportering). Et eksempel på dette er den store nedgangen i areal regulert til vern av kulturminner og kulturmiljø fra 2013 til 2014³. Tabellen illustrerer dermed behovet for et sentralt planregister med eksakt oversikt over areal og bebyggelse som er vernet etter plan- og bygningsloven.

Landskap

Landskapet og våre omgivelser har endret seg sterkt de siste 50-100 årene. For å sikre kvaliteter knyttet til landskapet har Riksantikvaren og Miljødirektoratet utviklet en metode og tilhørende veileder for landskapsanalyse i kommuneplan. Landskapsanalyser er gjennomført i flere kommuner. Riksantikvaren, Miljødirektoratet og NVE har også utarbeidet landskapsveileder for bruk i vindkraftsaker. Metode for kartlegging av landskapstyper i *Naturtyper i Norge* (NIN) er også prøvd ut i Nordland 2014.

Riksantikvaren har startet arbeidet med å identifisere landskap som har nasjonal, kulturhistorisk interesse («KULA-prosjektet»). Målet er å bidra til god forvaltning av landskap. Hordaland og Østfold er prøvefylker. Arbeidet skal videreføres i ytterligere ett fylke i 2015.

I prosjektet *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* forvaltes 22 landskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier etter særskilt avtale mellom eiere og myndigheter. Prosjektet er evaluert og det er økende entusiasme hos eiere og lokalsamfunn. Mange tiltak er iverksatt. Riksantikvaren, Miljødirektoratet og Statens landbruksforvaltning (SLF) følger opp overfor KLD og LMD.

Aktivt friluftsliv

Riksantikvaren og Miljødirektoratet har samarbeidet lenge om kulturminner og friluftsliv, og i 2014 har etatene forberedt *Friluftslivets år 2015*. Kulturminner er ett av hovedtemaene. Direktoratet har for øvrig et godt samarbeid med Friluftsgesellskapet (FRIFO), Friluftsrådene Landsforbund (FL) og Den Norske Turistforening (DNT).

Verdiskaping – kulturminner som ressurs for god samfunnsutvikling

Riksantikvaren ga i 2014 tilskudd til 23 verdiskapingsprosjekter. Verdiskapingsarbeidet bidrar til robust og fremtidsrettet kulturminneforvaltning ved at kulturminnene integreres i lokale og regionale utviklingsprosjekter. Prosjektene samfinansieres med midler fra andre sektorer, fylkeskommuner, Sametinget, kommuner og private. Riksantikvaren arrangerte nettverkssamling for prosjektene (oktober 2014). I 2014 har Riksantikvaren lagt vekt på å

³ I 2013 rapporterte Ullensvang kommune alene ca. 40 000 dekar regulert til vern av kulturminner og kulturmiljø, som kommunen ikke har rapportert i 2014.

samordne verdiskapingsarbeidet med andre arbeidsområder i kulturminneforvaltningen, eksempelvis arbeidet med kulturmiljøfredninger.

Kartlegging av de økonomiske effektene av kulturminnearbeidet er krevende, og Riksantikvaren har videreført arbeidet fra 2013 med å systematisere rapporteringen fra verdiskapingsprosjektene. Formålet er både å styrke den formelle økonomikontrollen og å få bedre oversikt over resultater og verdiskapingseffekter.

Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv

Direktoratet jobber systematisk med å etablere og videreføre samarbeid med de relevante sektorene (jf. avsnittet om *Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv* s. 9). På mange sektorområder er samarbeidet forankret i direktørmøter med de aktuelle etatene og direktoratene. De ulike sektorene påvirker slik minimering av tap av verneverdige kulturminner.

Sektorenes ansvar for kulturarven er forankret i sektoransvaret for miljøet. Direktoratet er samarbeidspartner og pådriver overfor sektorene for at de skal etterleve sitt ansvar.

Innsatsen dreier seg om hvordan sektorene:

- forvalter egne kulturminner, bl.a. gjennom landsverneplaner (se eget punkt s. 38)
- tar hensyn til kulturminner i sin virksomhet
- bruker kulturminneressursene til verdiskaping

Ytterligere tiltak og initiativ som kan øke kommunenes kulturminnekompetanse

1. Utviklingsnett

Seminarene *Utviklingsnett* er et kompetansetilbud som tar opp aktuelle kulturminnefaglige emner, særlig vinklet mot problemstillinger og utfordringer i kommuner og lokalsamfunn. I 2014 ble det arrangert seks seminarer, og interessen for disse var stor. Temaer var blant annet brannsikring og kulturminneforvaltning i kommunene.

2. Kommunerangering

Kommunene har en viktig rolle i å ta vare på kulturminner. Riksantikvaren bruker data kommunene selv rapporterer inn til KOSTRA til å rangere kommunenes kulturminneforvaltning. Formålet med rangeringen er å motivere kommuner til å ta større ansvar for forvaltning av kulturminner og til å forbedre rapporteringen. Riksantikvaren ønsker å videreføre dette i samband med de årlige KOSTRA-tallene. Mangelfull rapportering hos kommunene gjør imidlertid datakilden mangelfull (153 kommuner har 0 poeng). Kommunenes kulturminnearbeid kan derfor være underrapportert.

3. Byantikvarer

Riksantikvaren har gitt tilskuddsmidler over post 60 til delfinansiering av ti byantikvarstillinger som del av arbeidet med Kunnskapsløftet. Dette tiltaket har også som formål å øke kommunenes kulturminnekompetanse. 16 kommuner søkte og pr. 31.12.2014 har tre kommuner ansatt Byantikvar (Lærdal, Moss og Steinkjer). Flere er i ferd med å tilsette (Egersund, Flekkefjord, Fredrikstad, Frogn, Kragerø/Risør, Odda og Levanger).

Nasjonalt mål 7.1 Godt bymiljø

Byar og tettsteder skal være berekraftige, attraktive og funksjonelt utforma, og fremme helse og livskvalitet.

Godt bymiljø

Direktoratet er rådgiver for bruk av kulturminner og kulturmiljø som ressurser i by- og stedsutviklingen. Målet er å bidra til levende bymiljøer og kvalitet i omgivelsene. Dette gjelder ikke minst når byene er i endring

Arbeidet med å øke kunnskapen og bevisstheten om byers og steders kulturhistoriske verdier er videreført i 2014, blant annet gjennom *Framtidens byer* og *Forum for stedsutvikling*. Det er gitt tilskudd til verdiskapingsprosjekter i byene Haugesund, Tønsberg og Vardø samt avholdt konferanse i Bergen med tema *Byliv og næring i sentrum – verneverdige byområder som ressurs*. Riksantikvaren var medarrangør med KMD i samarbeid med Bergen kommune (Byantikvaren) og Norsk Sentrumsutvikling

Statens vegvesen og Riksantikvaren startet samarbeidet om programmet «Våre gater og plasser» for å bidra til en mer kvalitetsbevisst og miljøvennlig byutvikling med utgangspunkt i den enkelte bys historie. Tre kommuner (Kristiansund, Kirkenes og Kongsberg) deltar i programmet. I 2014 ble det som del av arbeidet arrangert en konferanse i Kristiansund (oktober 2014).

Kulturhistorisk stedsanalyse- DIVE

Riksantikvaren arrangerer årlige kurs og gir midler til kulturhistorisk stedsanalyse (DIVE), og interessen er stadig økende. Dette er et verktøy som kan bidra til å øke kommunenes kulturminnekompetanse.

DIVE-aktivitet

Antall fylker	14
Antall kurs	17
Antall kommuner	120

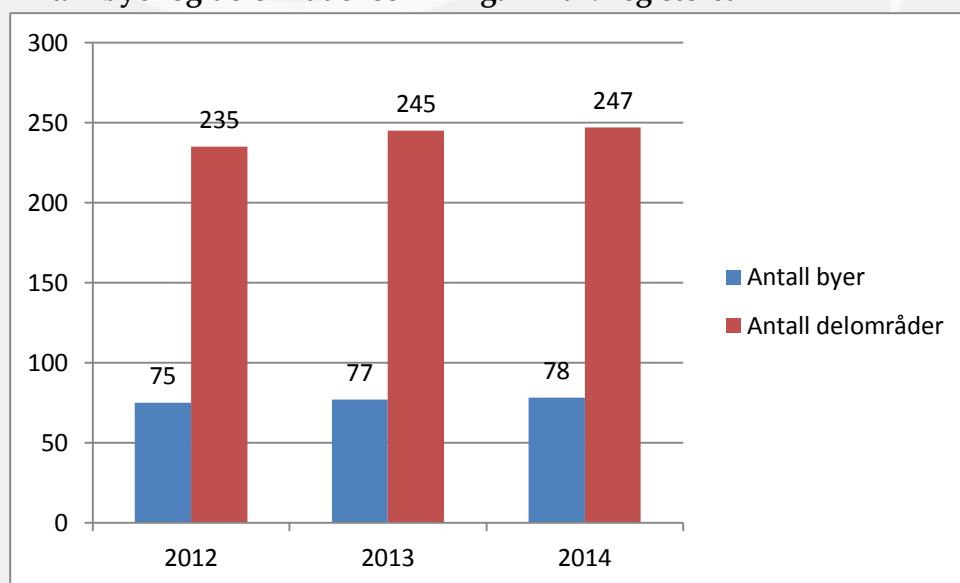
Tabell 3: Oversikt over DIVE-aktivitet

17 todagers kurs er gjennomført i 14 fylker, hvor ca. 120 kommuner deltok. Ca. 100 private konsulenter fra kultursektoren har også deltatt⁴. Tre DIVE-analyser ble gjennomført i 2014, i tillegg til opplæringskurs i bruken av DIVE (fire kommuner fullførte analyser 2014 (Ski, Sørum, Drammen og Risør). I tillegg har vi veiledet flere kommuner i arbeid med stedsutvikling.

NB!-registeret

NB!-registeret er et viktig verktøy i kommunale planprosesser for å synliggjøre kulturmiljøer med nasjonal kulturminneinteresse i byer og tettsteder. En veileder i bruk av basen er under slutføring. Ved utgangen av 2014 inneholder registeret 78 byer og 244 delområder. NB!-registeret er inkludert i Askeladden.

Antall byer og delområder som inngår i NB!-registeret

Figur 3: Oversikt over antall byer og delområder som inngår i NB!-registeret.

Nasjonalt mål RS1 Regelverk og samfunnsplanlegging

Landet skal ha ein berekraftig arealpolitikk og effektive planprosessar. All planlegging skal sikre lokal og regional utvikling med vekt på gode løysningar for miljø og samfunn.

Arealplanlegging - redskap for god forvaltning av kulturarv.

Plan- og bygningsloven (PBL) er det viktigste verktøyet for å ta vare på mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Som planmyndighet er kommunene den største forvalteren av kulturhistoriske verdier. Riksantikvaren arbeider bredt med veiledning,

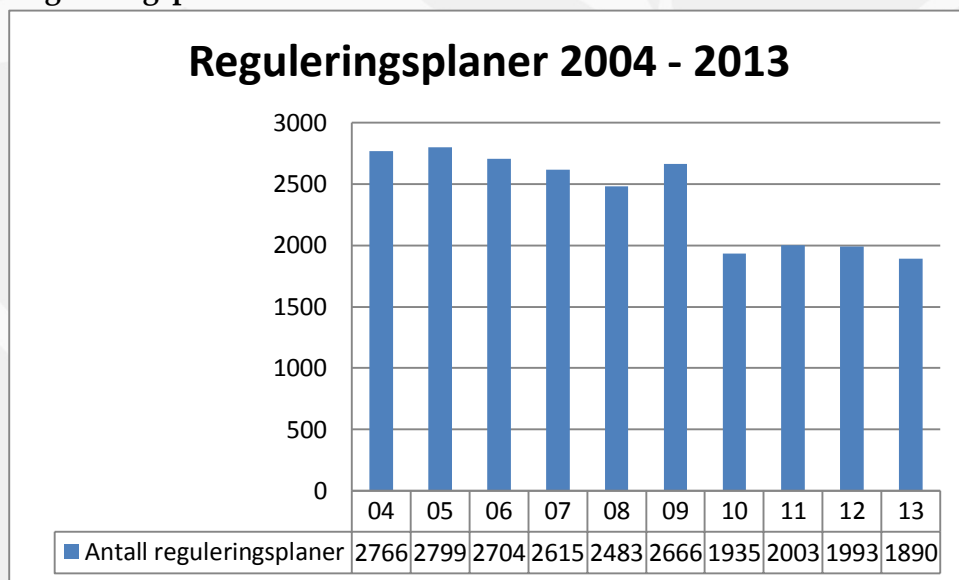
⁴ Flere konsulenter bruker DIVE-verktøyet uten medvirkning fra RA.

rådgiving og opplæring overfor kommuner og regionalforvaltning. I arbeidet med *Kunnskapsløftet* er målsettingen å styrke den lokale kulturminnekompetansen og at kommunene selv skal ha oppdaterte kulturminneplaner som hjemles i PBL. Slik kan den kommunale kulturminneforvaltningen styrkes.

Riksantikvaren har også en sentral rolle i å avgi uttalelser til i regulerings- og kommuneplaner i saker hvor vi har førstelinjansvar, som gjelder nasjonale kulturminneinteresser som ikke er delegert til fylkeskommunen. Riksantikvaren kan også reise innsigelse i saker hvor vesentlige nasjonale kulturminneinteresser blir berørt, eller overta saker fra fylkeskommune i de saker hvor administrasjonens tilrådning ikke blir fulgt. Riksantikvaren har i 2014 arbeidet for å redusere antall innsigelser, både gjennom en tydeliggjøring og skjerping av innslagspunkt for innsigelse (se s. 9 og 14), være tidlig og tydelig med innspill til plansaker og prioritere dialog med kommunene/utbyggere for å komme frem til omforente løsninger tidlig i planprosessen. Antall innsigelser i 2014 er således redusert fra foregående år. De aller fleste innsigelser reises imidlertid fra Fylkeskommunen. Riksantikvaren arbeider med å implementere retningslinjene i H-2/14 og harmonisere forståelse av vesentlige regionale kulturminneinteresser og innslagspunkt for innsigelse også i Fylkeskommunen (se s. 9 og 14).

I 2014 ble det fra Riksantikvaren også fremmet en klage, (2 klager i 2013 og 6 klager i 2012). Denne gjaldt rivning av Lier sykehus og ble tatt til følge av Fylkesmannen.

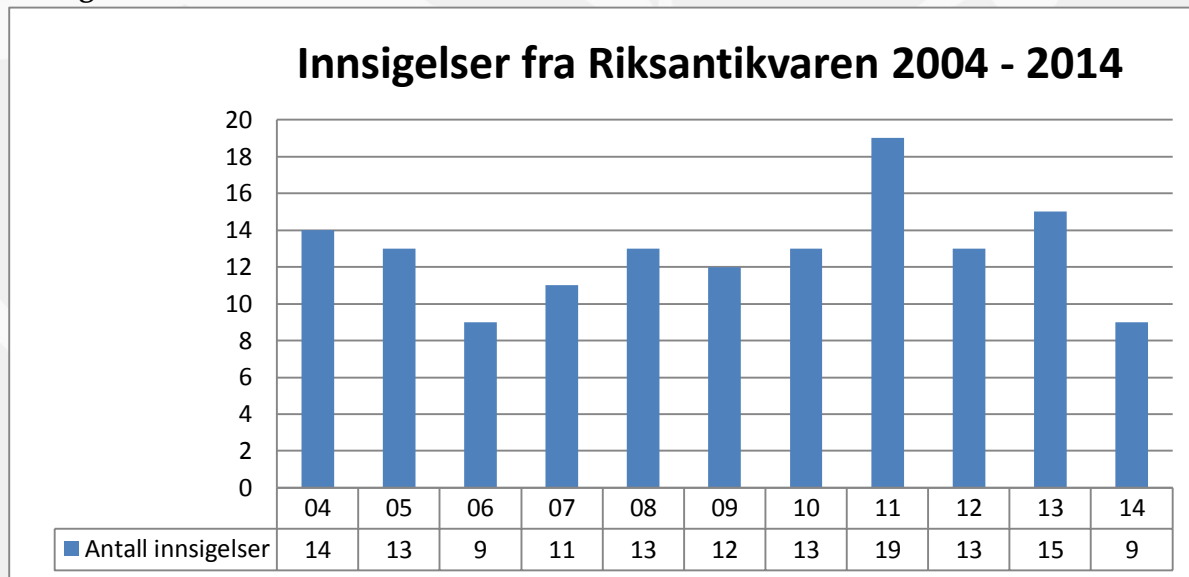
Reguleringsplaner⁵

Figur 4: Arealplanlegging 2004-2014. KOSTRA tall for 2014 foreligger først i midten av mars 2015.

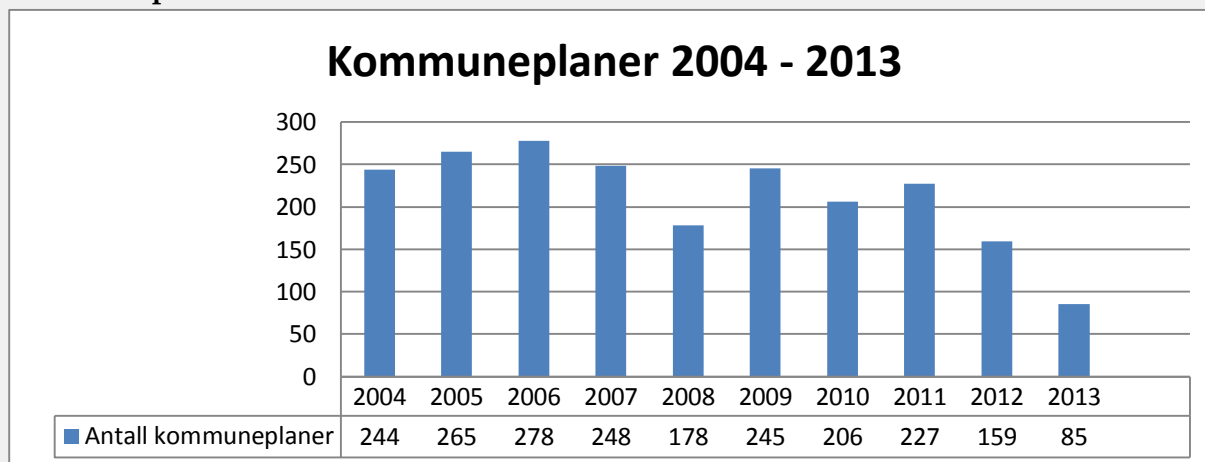
⁵ Antall reguleringsplaner er summen av område- og detaljplaner som er rapportert vedtatt i kommunene i 2013.

Innsigelser

Figur 5: Arealplanlegging 2004-2014. Tallet for 2014 er per 1.9.2014

Kommuneplaner⁶

Figur 6: Arealplanlegging 2004-2014. KOSTRA tall for 2014 foreligger først i midten av mars 2015.

Nasjonale mål om ordinært vedlikehold innen 2020 for automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner (6.2) og fredete bygninger, anlegg og fartøy (6.4)

Nasjonalt mål 6.4. Freda bygninger, anlegg og fartøy skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå innan 2020.

⁶ Antall kommuneplaner omfatter kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner med arealdel.

Nasjonalt mål 6.2 og 6.4 omhandler begge bevaringsprogrammene som har hatt en høy prioritet i Riksantikvaren i 2014⁷. I tillegg omhandler nasjonalt mål 6.2 arbeid med å unngå tap og skade på automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner. Resultatkravene tilknyttet disse områdene omtales nedenfor.

1. Bevaringsprogrammene

I løpet av 2014 har Riksantikvaren gitt bevaringsprogrammene som har som mål at kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholds nivå prioritet på flere måter. Direktoratet har arbeidet målrettet med å stramme inn behandlingen under tilskuddsporteføljen, måloppnåelse og rapporteringsplikt. Det har vært et tett samarbeid mellom aktørene i bevaringsprogrammene for synliggjøring av resultater gjennom forbedring av systemet.

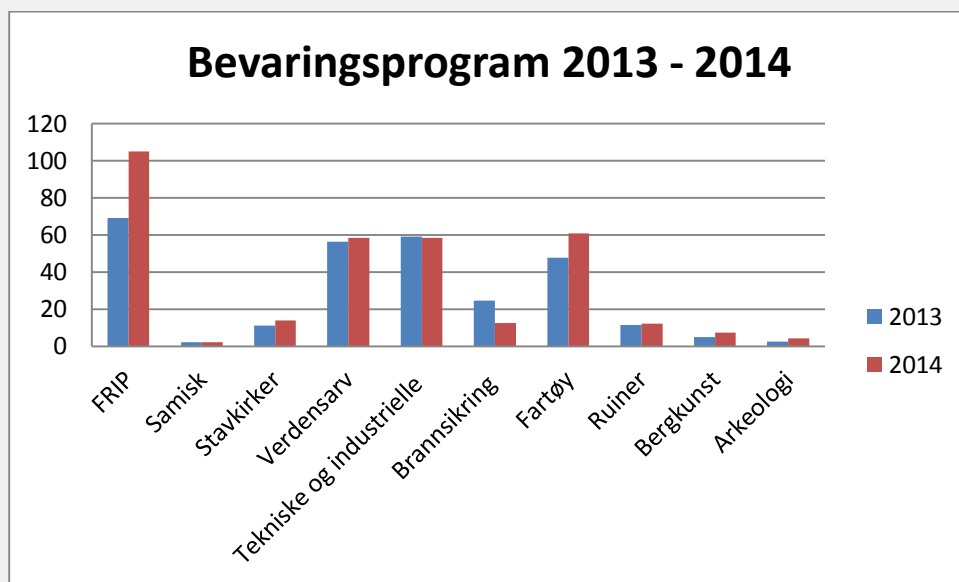
I 2014 har det vært en budsjettøkning for noen bevaringsprogram. I revidert nasjonalbudsjett fikk automatiske fredede og andre arkeologiske kulturminner 5 mill. kr, bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring 10 mill. kr. og fartøyvern 5 mill. kr. FRIP, brannsikring, bergkunst, utvalgte arkeologiske kulturminner og fartøyvern inngår i disse.

BEVARINGSPROGRAM	FORBRUK	FORBRUK
	2013	2014
Fredete bygninger i privat eie	69 mill.	105,2

⁷ Verdensarv og ruin avviker litt fra kategoriseringen i nasjonalt mål 6.4 og 6.5. Verdensarv som kulturmiljø, som gjelder bevaring og vedlikehold, og ruiner som en sammenblanding av ruin og anlegg. Vi har likevel valgt å sortere dem innunder disse målene, da dette oppfattes som mest hensiktsmessig.

Samiske kulturminner	2 mill.	2,0
Stavkirkene	11,1 mill.	13,9
Verdensarvområder	56,2 mill.	58,6
Tekniske og industrielle kulturminner	59,3 mill.	58,6
Brannsikring av tette trehusmiljøer og stavkirker	24,5 mill.	12,4
Fartøy	47,8 mill.	60,7
Ruiner	11,5 mill.	12,1
Bergkunst	4,9 mill.	7,4 mill.
Utvalgte arkeologiske kulturminner	2,5 mill.	4,2 mill.

Tabell 4: Forbruk - bevaringsprogrammene

Figur 7: Oversikt over forbruk - bevaringsprogrammene

Tilskuddsfordeling til verdensarvområdene

Verdensarvområdene	Tilskudd Mill.kr	Merknader
Bryggen i Bergen	11,7	

Røros bergstad og Circumferensen	14,3	Uthusprosjektet, Statens bygninger, kulturminneforvalters midler til eiere
Bergkunsten i Alta	4,3	Forvaltningsplan, bergkunstarkiv, formidling, sikring og skjøtsel
Vegaøyen	2,0	
Vestnorsk fjordlandskap	2,6	Istandsetting bygninger
Urnes stavkirke, omgivelser	0,3	Forvaltningsplan buffersone
Struves meridianbue		
Rjukan-Notodden industriarv	4,2	Rjukanbanen med fartøyer
DS Stavenes	2,5	
Foreningen NVA	0,2	Norsk verdensarvforum (Alta)

Tabell 5: Fordeling av tilskuddsmidler til verdensarvområdene

Relevante bevaringsprogramms enkelte bidrag til å innfri resultatkravene tilknyttet de nasjonale målene?⁸

Kort omtale av status på måloppnåelse på de 10 områdene som enkeltprogrammer⁹.

Bevaringsprogram for fredede bygninger i privat eie (FRIP)

Mål

Hovedoppgaven for programmet er å sette i stand fredede bygninger i privat eie (FRIP) til ordinært vedlikeholds nivå innen 2020. Budsjettøkningen til FRIP i 2014 resulterte i opptrapping av innsatsen på programmet. I 2014 var FRIP det bevaringsprogrammet det ble det brukt mest på (105,2 mill.).

Status

Det blir enklere å se sammenhengen mellom tilskudd og tilstand når den nye tilskuddsmodulen blir tatt i bruk fra 1. januar 2015. Nå som det stilles det krav til

⁸ En egen rapport om bevaringsprogrammene leveres KLD innen fristen 1. april.

⁹ De to sistnevnte – verdensarv og ruin – avviker litt fra kategoriseringen i nasjonalt mål 6.4. Verdensarv som kulturmiljø, som gjelder bevaring og vedlikehold, og ruiner som en sammenblanding av ruin og anlegg. Vi velger likevel å sortere dem innunder disse målene som i 2013.

oppdatering av tilstand i Askeladden ved tildeling av midler fra Riksantikvaren, vil vi først i 2015 kunne se effekten av tildeling av midler i forhold til utvikling i tilstandsgrad. En tidsserie vil vi først ha fra 2016 (sammenlignbare tall for 2015 og 2016) og fremover. Da vil vi få tall på hvor mange som har fått tilskudd siste året og endringen i tilstand til disse. Det vil gi et godt utgangspunkt for måling av utvikling i årene fremover. Likevel er det fortsatt en risiko for et visst etterslep hos fylkeskommunene for oppdatering av tilstandsgrad i Askeladden.

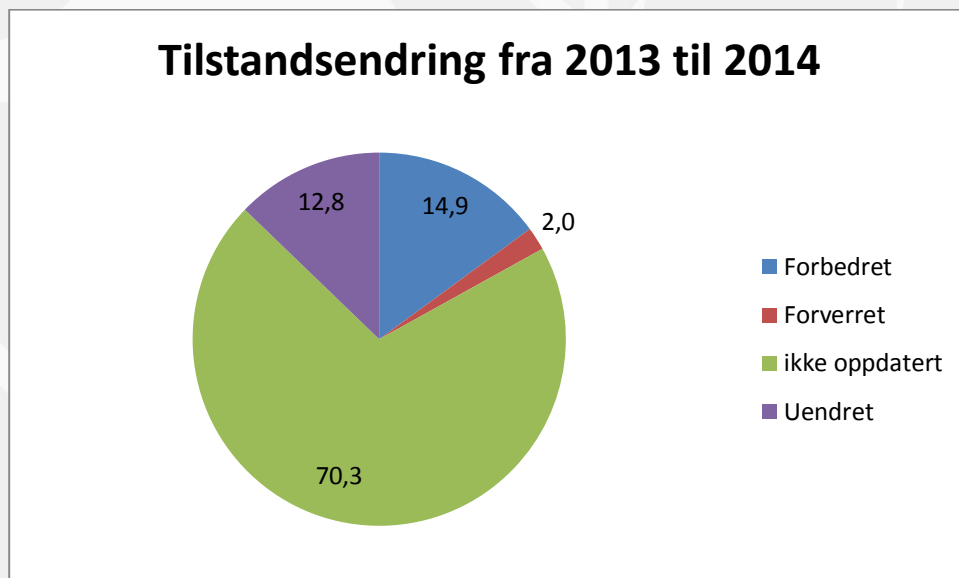
Riksantikvaren har fordelt 105 mill. kr. til FRIP over post 71. Rapporttall viser utbetalinger fra Riksantikvaren, og hverken reelle forpliktelser eller hva som er bundet opp av tilsagn.

Riksantikvaren opererer med et samlet tall, 693, for fredede bygninger i privat eie som har fått tilskudd fra 2009 til 2014. Det er per i dag ikke mulig å sortere dette på år, ettersom tilskuddene kan ha blitt utdelt et år mens aktivitetene ble gjennomført i et annet. En annen årsak er at det per 31.12.14 ikke var god nok funksjonalitet for å registrere tilstandsgrad i databasen Askeladden. Funksjonaliteten er fortsatt under utvikling.

Antall fredede bygninger som har fått tilskudd 2009 - 2014

	<i>Antall fredede bygninger</i>	<i>Prosentandel</i>
	649	
Uendret fra 2013	83	12,8
Ikke oppdatert fra 2013	456	70,3
Forverret fra 2013	13	2,0
Forbedret fra 2013	97	14,9

Tabell 6: Status for endring i tilstandsgrad fra 2013 til 2014

Figur 8: Prosentvis oversikt over tilstandsending fra 2013 til 2014

Oversikt over sist registrerte tilstandsgrad

	<i>Antall fredede bygninger i privat eie med registrert tilstandsgrad per 2014</i>	<i>Prosentandel</i>
	2689	
Store utbedringer nødvendig 3	440	16,4
Moderate utbedringer nødvendig 2	1094	40,7
Ordinært vedlikeholdsnivå 1	1149	42,7
Ingen tiltak nødvendig 0	6	0,2

Tabell 7: Oversikt over sist registrerte tilstandsgrad

I 2014 var det 16 prosent av 2689 bygninger med behov for store utbedringer (tilstandsgrad 3). Siden 2013 har 16,4 prosent fredede bygninger forbedret tilstandsgrad. Det hefter likevel usikkerhet ved dette tallet, ettersom mange bygninger enten er registrert med samme tilstandsgrad i 2014 som i 2013, eller ikke er oppdatert fra 2013. Dette har å gjøre med hvorvidt en bygning er ferdigstilt eller i prosess.

Måloppnåelse

Tall for forbedret hovedtilstandsgrad for perioden 2010 til 2014 viser en stadig økende forbedret tilstandsgrad registrert i fylkene. Sammen med en forbedret tilstandsgrad på 16 prosent (jf. tabell x) kan dette indikere en positiv måloppnåelse. Samtidig blir fylkene

oppfordret til å følge opp sine istandsettingsprosjekter, slik at oppgradering/oppdatering av tilstandsgrad følges opp jevnlig.

Bevaringsprogram for fartøy

Mål

Bevaringsprogrammet for fartøy har som mål at et representativt utvalg bevaringsverdige¹⁰ fartøy skal ha et normalt vedlikeholds nivå innen 2020, noe som ikke må forveksles med slutført. Et fartøy som anses som ferdig istandsatt vil ha en situasjon av «normalt vedlikehold» i om lag tre til syv år. Dette understrekes i Prop 1S (2012-2013).

Status

For fartøyvernet er den frivillige innsatsen (om lag 10 000) avgjørende, og verdien på dette estimeres til å være det dobbelte av Riksantikvarens tilskudd. Riksantikvaren har utover økonomisk tilskudd (post 74) igangsatt motivasjonstiltak for de frivillige, herunder kurs i fartøyvern og aktiv deltakelse i arbeidet med ny forskrift for vernede skip. Iht. ny fartøyvernplan er ansvarsområdet til Riksantikvaren utvidet til også et stort antall små, åpne båter. Flere store og kostnadskrevenne prosjekter, samt økt etterslep på vedlikehold og istandsetting medfører også behov for mer ressurser. Nye pålegg om sikkerhet vanskeliggjør istandsetting og bruk av vernede fartøy.

Av de om lag 150 som søkte om tilskudd i 2014, er om lag 80 fartøy på et normalt vedlikeholds nivå¹¹. Også blant disse er det objekter som i inneværende og kommende år har behov for tilskudd til restaurering.

Måloppnåelse

Manglende indikatorer gjør det vanskelig å si noe sikkert om måloppnåelse på programmet, men tilskudd over post 74 bidrar til at flere fartøy oppnår normalt vedlikeholds nivå, sikrer sertifikater og slik muliggjør vern gjennom bruk.

Bevaringsprogram for samiske kulturminner¹²

Mål

Alle automatisk fredede samiske bygninger skal ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

Status

Per 31.12.2014 var 183 bygninger registrert som automatisk fredete samiske bygninger (jf. Askeladden). Underrapportering skyldes et stort etterslep på registrering i Askeladden, slik

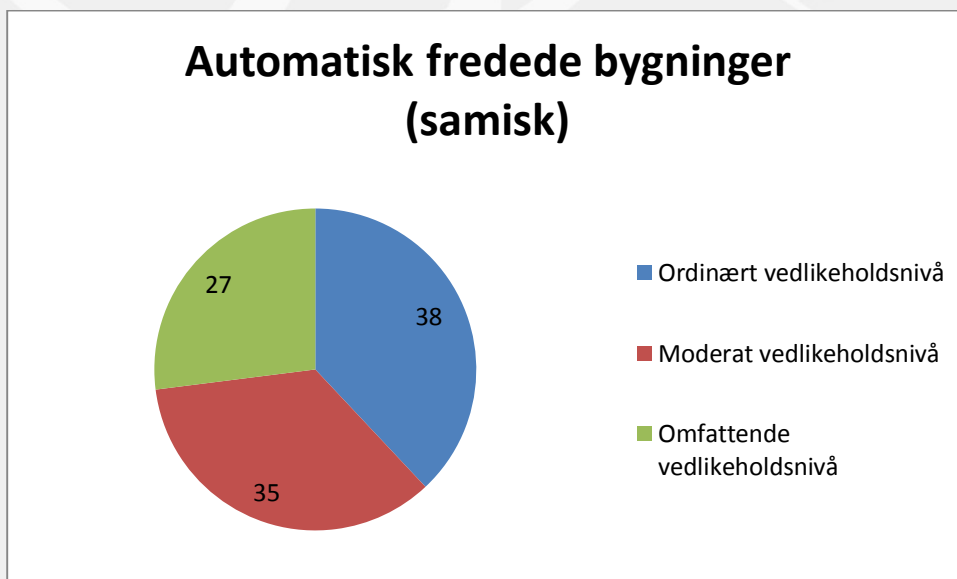
¹⁰ Jf. mail fra MD av 15. juni 2012 der de bekrefter at dette ikke utelukkende gjelder fredete fartøy, men også de med formell status som vernet skip.

¹¹ For fartøy det søkes om tilskudd til kan man si noe om tilstanden, og hvorvidt fartøyet kan anses som «ferdig» eller ikke.

¹² Bevaringsprogrammet må ses i sammenheng med registreringsprosjektet (2012 – 2017) (jf. Kunnskapsløftet (se 3.2)

at det registrerte antall bygninger fra perioden 2012-14 var langt høyere (se egen rapportering for registreringsprosjektet, jf. 3.2).

Bygningenes tilstandsgrad (jf. registreringsprosjektet i Kunnskapsløftet 2012 – 2017 under 3.2) brukes blant annet som utgangspunkt for tildeling av midler (post 71). Av 113 automatisk fredede bygninger (i Askeladden) har 43 ordinært vedlikeholds nivå (tilstandsgrad 1) (38 prosent), 40 moderat vedlikeholds nivå (tilstandsgrad 2) (35 prosent) og 30 omfattende vedlikeholds nivå (tilstandsgrad 3) (27 prosent). De øvrige bygningene (i hovedsak registrert i Askeladden fra tidligere) har per 31.12.2014 ikke fått tilstandsgrad.

Figur 9: Prosentvis oversikt over tilstandsgrad i 2014

Siden 2012 har 2 mill. kr. pr. år (post 71) vært øremerket sikring og istandsetting av samiske bygninger. Det er dette som utgjør det økonomiske grunnlaget for bevaringsprogrammet. Beløpet utbetales fra Riksantikvaren til Sametinget som fordeler midlene videre til mottakerne¹³. Tilskuddene har gått til et begrenset antall prosjekter. Flere av prosjektene har fått midler over flere år, slik at antallet mottakere og bygninger er lavere enn antall prosjekter.

¹³ Fra 2015 skal tilskuddene registreres i tilskuddsmodulen i Askeladden.

	2012	2013	2014	Antall prosjekter
Finnmark	6	5	4	15
Troms	3	3	7	13
Nordland	9	4	2	15
Nord-Trøndelag		1		1
Sør-Trøndelag		1		1
Antall prosjekter	18			45

Tabell 8: Oversikt over prosjekter knyttet til samiske bygninger som har fått tilskudd i 2014

Måloppnåelse

En fullstendig oversikt over hvor mange automatisk fredete samiske bygninger som inngår i bevaringsprogrammet kan ikke foreligge før registreringsprosjektet er fullført, siden det innenfor registreringsprosjektet (innenfor Kunnskapsløftet, se 3.2) fastsettes hvilke bygninger som skal inngå. Anslagsvis dreier det seg om 800-1000 bygninger. Innfrielse av målet om at alle bygningene skal ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020 er ressurskrevende, og er avhengig av ytterligere tilskudd.

Bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner

Mål

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner har som mål at et representativt utvalg av kulturminner skal ha et normalt vedlikeholds nivå innen 2015 eller 2017 avhengig av innskrivingstidspunkt i bevaringsprogrammet. Representativiteten skal ivareta/være tilknyttet Norges viktigste næringsveier, og som har hatt en vesentlig betydning for den regionale næringslivshistorien tas vare på. Normal vedlikeholds nivå må ikke forveksles- eller likestilles med slutført. Kulturminner som har oppnådd status normalt vedlikeholds nivå vil likevel kunne ha behov for tilskudd til istandsettingstiltak for å dekke eventuelle skader. Dette understrekes i Prop. 1. S. 2012-2013 (s. 89).

Anlegg	Innskrevet	Status	Tilskudd (prosjekt)	FDV
Odda smelteverk	2013	Ikke istandsatt	3 859 000	444 500
Tyssedal kraftverk	1997	Istandsatt	0	2 048 822
Sjølingstad Uldvarefabrik	1997	Istandsatt	570 000	2 441 100
Salhus Tricotagefabrik	1997	Istandsatt	0	1 500 000
Bredalsholmen Dokk	2015	Ikke istandsatt		
Kistefos Træsliberi	2002	Istandsatt	1000 000	1 426 910
Spillum Dampsag og Høvleri	1997	Istandsatt	1 273 429	2 205 823
Atlungstad Brenneri	2013	Ikke istandsatt	1 083 338	1 667 750
Neptun Sildoljefabrik	1997	Istandsatt	0	2 160 223
Rjukanbanen	2011	Ikke istandsatt	1 591 188	1 984 463
Haldenkanalen	2013	Ikke istandsatt	5 329 986	1 648 000
Næs jernverksmuseum	1997	Istandsatt	0	1 387 657
Folldal gruver	2002	Ikke istandsatt	2 008 662	2 060 000
Klevfos Cellulose- og Papirfabrik	1997	Istandsatt	0	1 292 697
Fetsund Lenser	1997	Istandsatt	1 935 870	2 932 582

Tabell 9: Oversikt over tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) og istandsetting for tekniske og industrielle kulturminner

Måloppnåelse

Økonomisk tilskudd over post 72 for 2014 har gitt god fremdrift mot måloppnåelse om normalt vedlikeholds nivå. Flere anlegg har sluttført store prosjekter, for eksempel Haldenkanalen og Folldal gruver. Manglende enighet om omfanget ved hvert enkelt anlegg og indikatorer gjør det likevel vanskelig å si noe sikkert om måloppnåelse på programmet.

Riksantikvaren har startet opp arbeidet med å definere omfanget av hvert enkelt anlegg. Arbeidet med å definere omfang og indikatorer vil slutføres i 2015.

Bevaringsprogram for brannsikring

Mål

Bevaringsprogrammet har som mål å styrke brannsikringen av rundt 180 tette trehusmiljøer med gammel verneverdig trehusbebyggelse. Samtidig skal brannsikringen av stavkirkene opprettholdes på et høyt nivå.

Status

Det ble gitt 10 mill. kr ekstra til feltet i *revidert nasjonalbudsjett* (RNB). I hovedsak ble disse rettet mot tett trehusbebyggelse og 23 trehusmiljøer fikk tilsagn om tilskudd.

Sikringsarbeidet ved stavkirken har også i år vært prioritert til tyngre tekniske kontroller og utskifting av gamle sikringsanlegg.

Brannsikringstiltak i 2014

	Antall stavkirker
Oppgradering av brann- og innbruddsalarmanlegg	4
Oppjustering av video	1
Utbedring av teknisk rom drenering	1
Sprinkling- og alarm besøkssenter	1
Storkontroll lavtrykkanlegg	3

Tabell 10: Oversikt over brannsikringstiltak i 2014

Måloppnåelse

Innsatsen mot brann i trehusbebyggelse ble styrket med den økte bevilgningen på 10 mill. kr.

Bevaringsprogram for bergkunst (BERG)

Mål

Målet for programmet er at et representativt utvalg bergkunstlokaliteter skal sikres, og et utvalg av disse gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status

I 2014 har det pågått dokumentasjon, skjøtsel og sikring av bergkunstlokaliteter over hele landet i regi av BERG. Det er utført tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging på 120 bergkunstlokaliteter, se tabell 11. For 147 kulturminner programmet er det nå rapportert et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå, hvorav en tredjedel også er tilfredsstillende tilrettelagt for publikum, se tabell 11.

Tallet på automatisk fredete kulturminner der det er utført utbedrende tiltak og/eller tilrettelegging, jf. nasjonalt mål 6.2

Tiltak i BERG	2012	2013	2014	Kommentar
Lokaliteter i Askeladden der tiltak ble igangsatt	73	101	120	Fordelt på året tilsagn ble gitt (oppstartsår)

Tabell 11: Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av bergkunst i BERG 2013 - 2014

Tallet på automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå, jf. nasjonalt mål 6.2

Tilstandsgrad	2013	2014	Endring	Mål 2015	Kommentar
Lokaliteter i Askeladden med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	96	147	+ 51	200	Status totalt
Lokaliteter i Askeladden tilrettelagt for publikum med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	22	47	+ 25	100	Status totalt

Tabell 12: Status tilstandsgrad bergkunst 2013 - 2014. Omfatter TG 0 (ingen umiddelbare behov) og TG1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold). Måltall for 2015 er hentet fra handlingsplan 2011-2015.

Totalt er det benyttet 7,3 mill. kr. på tiltak innenfor BERG i 2014, inkludert tilskuddsmidler overført fra 2013. Økning i budsjettet for 2014 har bidratt til en økning i antall sikrede og tilrettelagte lokaliteter, og i antall lokaliteter totalt som har et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå.

Måloppnåelse

Progresjon i forhold til måltall definert i handlingsplan 2011-2015 er god, sett i forhold til bevilgede midler totalt i første programperiode. I henhold til programstrategi lages ny handlingsplan med måltall for 2016-2020.

Bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljø (BARK)

Mål

Målet for programmet er at et representativt utvalg arkeologiske kulturminner og kulturmiljø skal sikres og gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status

I 2014 pågikk det skjøtsel og tilrettelegging i regi av BARK over hele landet, og omfatter 131 lokaliteter i Askeladden, se tabell 13. 145 kulturminner i Askeladden som omfattes av programmet har oppnådd et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå, 64 prosent av disse er også tilfredsstillende tilrettelagt for publikum, se tabell 13.

Et BARK prosjekt (tilretteleggingsobjekt) omfatter i de fleste tilfeller en gruppe kulturminner som utgjør en sammenheng. Flere lokaliteter i Askeladden kan derfor inngå i ett prosjekt i BARK. I 2014 ble det igangsatt skjøtelses- og tilretteleggingstiltak i 40 BARK prosjekter (se tabell 13). Målet for BARK er 450 tilrettelagte objekter i 2020.

Tallet på automatisk fredete kulturminner der det er utført utbedrende tiltak og/eller tilrettelegging, jf. miljømål 6.2				
Tiltak	2012	2013	2014	Kommentar
Lokaliteter der tiltak ble igangsatt, jf. miljømål 6.2	73	107	131	Fordelt på det året tilsagn ble gitt (oppstartsår)
Antallet prosjekt/objekter der tiltakene inngår	48	37	40	Fordelt på det året tilsagn ble gitt (oppstartsår)

Tabell 13: Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i BARK 2013 - 2014

Tallet på automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå, jf. miljømål 6.2				
Tilstandsgrad	2013	2014	Endring	Kommentar
Lokaliteter med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	93	145	+ 52	Status ved rapportering totalt i programmet
Lokaliteter tilrettelagt for publikum med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	70	93	+ 23	Status ved rapportering totalt i programmet

Tabell 14: Tilstandsgrad for lokaliteter (i Askeladden) som inngår i BARK 2013 - 2014. Omfatter TG 0 (ingen umiddelbare behov) og TG1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold).

Totalt er det benyttet 4,2 mill. kr på tiltak innenfor BARK i 2014, inkludert tilskuddsmidler overført fra 2013.

Måloppnåelse

Mange prosjekter er flerårige, og arbeid med kulturminner som har mottatt støtte tidligere pågår parallelt med årets prosjekter. Økning i budsjettet for 2014 har bidratt til økt aktivitet i programmet.

Bevaringsprogram for stavkirker

Mål

Målet med bevaringsprogrammet for stavkirkene er å sette 28 stavkirker i stand innen 2015.

Status

I 2014 har arbeidet med istandsettingen hatt ytterligere progresjon. I 2014 ble blant annet Høyjord og Ringebu stavkirker ferdigstilt, mens arbeidet med Holtålen er igangsatt. Røldal er eneste stavkirke det ikke er igangsatt arbeid på. I 2014 ble det gjennomført evalueringer på allerede utførte konserveringsarbeider. Videre er det blitt utarbeidet vedlikeholdsplaner for flere av de ferdigstilte kirkene, og man er i gang med sluttrapporter for flere kirker.

Måloppnåelse

Arbeidet med stavkirkene er i rute og vil bli avsluttet i 2015. Måloppnåelsen vurderes som god. Det bør imidlertid beregnes ett år med etterarbeid, ferdigbefaringer, dokumentasjon og innsamling, slik at stavkirkeprogrammet vil bli endelig avsluttet i 2016. I forbindelse med avslutningen planlegges det konferanse og bokutgivelse.

Bevaringsprogram for verdensarv

Mål

Hovedoppgaven i bevaringsprogrammet for verdensarven er å utvikle de norske verdensarvstedene til gode eksempler (fyrtårn) på den beste forvaltningen av natur- og kulturminner i Norge når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Dette gjenspeiler forpliktelsene i Unesco-konvensjonen (1972) for vern av verdens kultur- og naturarv. De syv verdensarvstedene er Urnes stavkirke, Struves Meridianbue, Bergkunsten Alta, Bryggen i Bergen, Bergstaden Røros, Vestnorsk fjordlandskap (natur) og Vegaøyene (natur). Norge har i tillegg to pågående nominasjoner: Industrinominasjonen Rjukan-Notodden og vikingarven (skipsgravhaugene i Vestfold og kvernsteinsbruddet i Hyllestad).

Status

Verdensarvstedene trenger oppdaterte forvaltningsplaner (Bergkunst får i 2015). Helleristningene i Alta, Bryggen i Bergen og Struves Meridianbue mangler buffersone. Riksantikvaren koordinerer forvaltningen i samarbeid med Miljødirektoratet og lokale organer. Riksantikvaren er i prosess med utarbeidelse av en plan for helhetlig rapportering om forvaltning av verdensarven til KLD. Dette går utover periodisk rapportering til UNESCO hvert 6. år. I planen inngår et system for overvåking og rapportering på målbare indikatorer i verdensarvområdene. Det er fokus på å måle aktivitet innenfor de områdene hvor tilskuddene er store, og er slik i tråd med omtalen av bevaringsprogrammene i Prop.1 s. 2013 – 2014 (se også omtale under oppdragslisten, punkt 35). Kategoriene som foreløpig valg av indikatorer sorterer innunder er *istandsetting*, *skjøtsel*, *administrasjon* og *formidling*.

Måloppnåelse for enkelte av de 7 verdensarvområdene

Røros

Røros og Circumferensen var største tilskuddsmottager i 2014, og mye aktivitet var knyttet til *Uthusprosjektet*. Prosjektet setter i stand bygninger som er ute av opprinnelig bruk, og i 2014 ble det også startet pilotprosjekter i kommunene Holtålen, Os, Tolga og Engerdal. Ordinær oppstart her er avhengig av at kommunene forplikter seg til å bidra med 15 prosent av kostnadene.

I 2014 var det også mye aktivitet knyttet til *Bygningsvernsenteret* på Rørosmuseet. Senteret har ansvar for tilsyn, vedlikehold og istandsetting av Statens eiendommer (gruveanleggene). I tillegg bistår bygningsvernsenteret arbeid med Landsverneplanen og leverer faglig grunnlag til samtalene mellom KLD og Statsbygg om den fremtidige forvaltningen.

Uthusprosjektet og istandsetting av Statens eiendommer foregår i nært og løpende samarbeid med Riksantikvaren.

Kulturminneforvalteren på Røros mottar også midler fra Riksantikvaren, og disse brukes til arkitektbistand, vindusreparasjoner og enkel istandsetting av verneverdige hus. I tillegg finansieres en stilling som verdensarvkoordinator.

Bryggen i Bergen

I 2014 ble 1 bygning (Bellgården 7d) ferdig istandsatt til ordinært vedlikeholds nivå (tilstandsgrad 1). Fortsatt er det 28 av 61 bygninger som har omfattende vedlikeholds nivå (tilstandsgrad 3). Ellers er de største anleggsarbeidene ferdige. Bergen kommunes bidrag til permanent vanntilførsel gjenstår. Setningsmålinger viser at måloppnåelse med max. 1 mm. setningshastighet per år er oppnådd. Det gjenstår imidlertid noen områder som har for høy setningshastighet. Videre overvåking kan avdekke behov for ytterligere tiltak.

I forkant og mens grunnvannsprosjektet har pågått, har det blitt gjennomført en omfattende overvåking av tilstanden for kulturlagene under bygningene. Miljøparametere (vannstand, temperatur, oksygen, ledningsevne, kjemiske målinger og setningsmålinger) er viktige for å si noe om tilstanden og må fortsette i tiden fremover for å kunne evaluere tiltakene som er gjort.

Alta

Det har vært stor aktivitet knyttet til Verdensarvsenter for bergkunst - Alta Museum (VAM) og bergkunsten i Alta i 2014.

- Bergkunstarkivet *altarockart.no* formelt lansert i april 2014.
- 3D dokumentasjon og innmåling av bergkunstområder i samarbeid med Alta kommune (VAM).

- Arbeidet med ny forvaltningsplan er i rute og planlegges ferdigstilt vinteren 2015¹⁴.
- Konferanse i regi av Norsk Verdensarv (i Alta 26.-27. mai).
- Arbeid med ny bergkunstutstilling (VAM).
- Tverrfaglig prosjekt for sikring av den sårbare bergkunsten i Kåfjord videreført.
- Et langsiktig program for overvåking (vegetasjonsutvikling, kjemisk og mekanisk nedbryting og menneskelig påvirkning)
- Rensing og vegetasjonsskjøtsel av et stort antall helleristningsfelt
- Gammel oppmaling med konservatorfaglig bistand (UIT, NTNU og UIB) fjernet
- Vedlikehold av publikumsinstallasjoner

Totalt ble det benyttet 4,3 millioner kroner til tiltak for Alta verdensarv over post 79 i 2014.

Bevaringsprogram for ruiner

Mål

Hovedoppgaven i ruinprosjektet er sikring og konservering av middelalderruiner.

Status

I 2014 er det utført konserveringsarbeider på 19 ruinanlegg. Blant de største anleggene er Steinvikholm, Tautra og Munkeby i Nord-Trøndelag, Reinskloster i Sør-Trøndelag og Selje kloster og helgenanlegg i Sogn og Fjordane. I tillegg til konservering arbeides det med forsknings- og utviklingsoppgaver, skjøtsel, informasjon og formidling samt kompetanseutvikling. Overordnet for FOU-oppgavene er supplering og forbedring av datagrunnlaget i Askeladden. Undersøkelse av ruinområdene med geofysiske metoder (georadar) samt oppmåling er derfor viktige oppgaver.

Måloppnåelse

Arbeidet går godt. Knapphet på tid og økonomi gir imidlertid store utfordringer da de fleste ruinanleggene har langt mer omfattende konserveringsbehov enn først antatt. Ved godt og vel halvgått løp i prosjektet (2006-2015) legger vi stor vekt på å legge grunnlaget for god forvaltning og skjøtsel etter at bevaringsprogrammet er over. Det er blant annet utarbeidet en ny mal for skjøtelsesplan der kompetanse og ansvar står sentralt.

2. Tap av arkeologiske kulturminner

a) Tilstandsmodul

I 2014 har det pågått aktiviteter for å unngå tap og skade på automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner. (nasjonal mål 6.2). Overvåkingsprogrammet «Fortidens minner i dagens landskap» har lenge rapportert på tap og skade for automatisk fredete arkeologiske kulturminner. En egen tilstandsmodul i Askeladden skal bidra til at tilstanden for arkeologiske kulturminner som ikke inngår i overvåkingsprogrammet kan registreres (se

¹⁴ Tre workshops ved VAM gjennomført i denne forbindelse.

også omtale under 3.2). Modulen ble implementert ultimo 2013 og i løpet av 2014 er tilstanden for flere arkeologiske kulturminner oppdatert gjennom innføring av obligatorisk registrering av tilstand for arkeologiske lokaliteter og datakvalitet for alle nyregistreringer som kommer inn i Askeladden (se omtale av innføring av «trafikklys» på s. 48).

Overvåking av arkeologiske kulturminner i Sarpsborg

I 2014 ble Sarpsborg kommune for tredje gang kontrollregistrert som ledd i overvåkingsprogrammet «Fortidens minner i dagens landskap». Den siste kontrollen var i 2009. I alt ble 1062 automatisk fredete arkeologiske kulturminner kontrollert. Et av disse er gått tapt siden 2009 ved dispensasjon, dette tilsvarer et årlig tap på 0,02 prosent i denne fem-års perioden. Sammenlignet med kontrollen i 2009, hvor 12 arkeologiske kulturminner ble registrert som tapt, er tapsutviklingen meget positiv. I alt er 65 arkeologiske kulturminner ytterligere skadet og 75 ble ikke gjenfunnet.

Antall nye skadete og ikke gjenfunnede arkeologiske kulturminner i Sarpsborg er imidlertid fortsatt høy. 120 arkeologiske kulturminner ble i 2009 skadet ytterligere og 81 kunne ikke finnes igjen. Sannsynligheten for at de kulturminnene som ikke kan finnes igjen i 2014 er de samme som fra 2009 er høy. Det er altså mange arkeologiske kulturminner som fortsatt er ytterligere skadet og ikke gjenfinnes, og på sikt er disse i fare for å gå tapt.

b) Automatisk fredete arkeologiske kulturminner fjernet gjennom dispensasjon

Riksantikvaren behandler årlig et stort antall søknader om dispensasjon som gjelder automatisk fredete arkeologiske kulturminner etter kulturminneloven §§ 8, 1., 2., 3. og 4. ledd og skipsfunn etter § 14 (se egen teksts bok 1 for forklaring s. 68-69).

I 2014 hadde Riksantikvaren en liten økning i dispensasjonssaker (3 prosent) sammenliknet med 2013, til tross for at *Prøveprosjektet* har ført til at mer enn 100 saker ikke har blitt sendt til Riksantikvaren for avgjørelse¹⁵.

¹⁵ Midlertidig delegering av myndighet til Fylkeskommunen i visse saker etter kulturminnelovens §§ 1., 2. og 4. ledd.

Behandlede dispensasjonssaker

	§ 8,1. ledd	§ 8, 2. ledd	§ 8, 3. ledd	§ 8, 4. ledd	§ 14	Sum
2008	304	1	4	132	8	449
2009	349	3	6	145	6	509
2010	353	2	2	149	7	513
2011	362	3	3	122	11	501
2012	451	4	4	156	5	620
2013	408	5	6	140	5	564
2014	442	3	5	120	10	580

Tabell 15: Oversikt over behandlede dispensasjonssaker

Avgjørelsen av dispensasjonsbehandlingen kan være en tillatelse med eller uten vilkår eller et avslag. Eksempler på vilkår kan være arkeologiske utgravninger eller overvåking.

	Antall vedtak/avgjørelser	Dispensasjoner m/vilkår	Dispensasjoner u/vilkår	Avslag
2008	449	298	131	20
2009	508	291	201	16
2010	513	259	237	17
2011	501	291	197	13
2012	620	356	254	10
2013	556	225	314	17
2014	575	244	331	7

Tabell 16: Oversikt over avgjørelsene i behandlede dispensasjonssaker

Ferdigstillingsmeldinger

Antall ferdigmeldinger pr. år viser omfanget av dispensasjonsvedtak med vilkår om arkeologisk undersøkelse som er utført siste kalenderår.

	Antall ferdigmeldinger	Antall Askeladden id
2011		
2012	96	343
2013	90	318
2014	72	271

Tabell 17: Oversikt over ferdigstillingsmeldinger

Gitte tilsagn til mindre private tiltak

Staten dekker årlig utgifter til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med mindre private tiltak og særlige grunner (post 70). Siden utbetalingene først skjer etter at vilkårene er oppfylt vil ikke alle tilsagn bli utbetalt samme år som de er gitt. Status ved årsskiftet 2014-2015 er at det er gitt tilsagn på 18,5 mill. kr som enda ikke er utbetalt.

	Mindre private tilsagn	Særlige grunner	Finnerlønn	Sum
2012	9,6 mill. (26)	5,2 mill. (9)	55 000,- (14)	14,8 mill.
2013	7,2 mill. (23)	7,0 mill. (13)	35.000,- (11)	15,6 mill.
2014	10,1 mill. (35)	4,7 mill (17)	89.000,- (6)	14,8 mill.

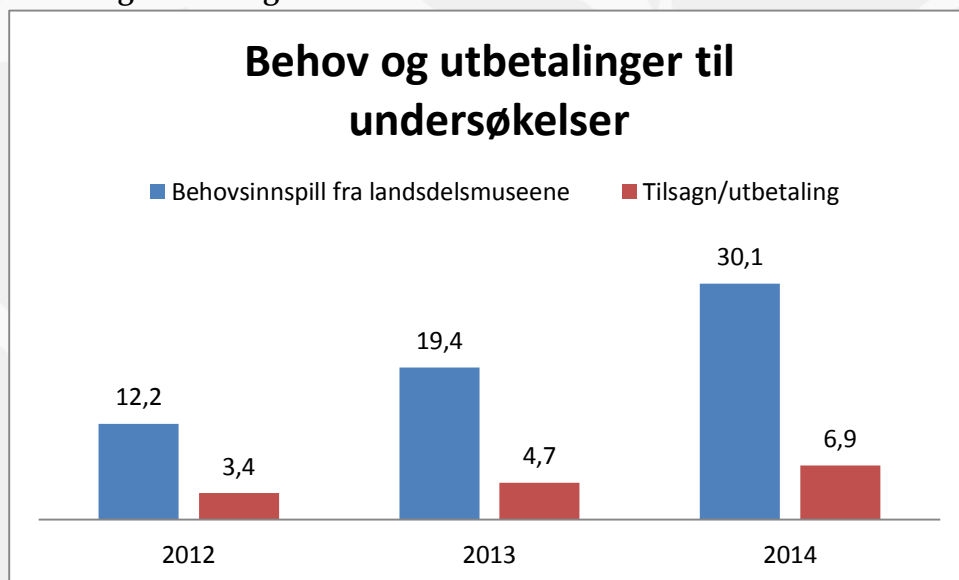
Tabell 18: Oversikt over gitte tilsagn til mindre private tiltak, særlige grunner og finnerlønn i 2014. Antall saker er oppgitt i parentes.

Undersøkte automatisk fredete kulturminner

Riksantikvaren utbetaler årlige tilskudd til de arkeologiske forvaltningsmuseene for at de skal kunne gjennomføre arkeologiske undersøkelser på skadete automatisk fredete arkeologiske kulturminner (post 70). Midlene brukes til å dekke utgifter til nødvendige undersøkelser med sikring som formål. I 2014 finansierte Riksantikvaren blant annet sikringen av en gravhaug på Særheim i Klepp kommune, hvor den indre konstruksjonen av flere oppmurte gravkamre og murer sto i fare for å rase ut.

Riksantikvaren jobber kontinuerlig for å få forvaltningsmuseene og fylkeskommunen til å rapportere på antall kulturminner som har behov for sikring av kildeverdi og som faller inn under kriteriene for tildeling. Midlene som fordeles hvert år er svært lave i forhold til behovet (se figur 10).

Behov og utbetalinger til undersøkelser

Figur 10: Oversikt over behov og utbetalinger til undersøkelser (Post 70)

	Behovsinns spill fra landsdelsmuseene	Tilsagn/utbetaling
2012	12,2 mill.	3,4 mill. (16 lokaliteter)
2013	19,4 mill.	4,7 mill. (18 lokaliteter)
2014	30,1 mill	6,9 mill (30 lokaliteter)

Tabell 19: Oversikt over behov og utbetalinger til undersøkelser (Post 70)

Nasjonalt mål 6.3. *Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020.*

Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020.

Kartleggingen av hvordan fredete bygninger og anlegg fordeler seg på geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig bredde (igangsatt i oktober 2011) er en del av arbeidet med Riksantikvarens fredningsstrategi. Kartleggingen ble ferdigstilt i juni 2014, og er gjort i tett samarbeid med regionalforvaltningen. Rapporten «1. Kartlegging av fredete bygninger og

anlegg» sammenfatter de viktigste resultatene av kartleggingsarbeidet og oppsummerer status for stortingets indikatormål¹⁶.

Det er de fremtidige vedtakene som vil ha betydning for bredden, ettersom de siste års fredninger allerede inngår i datagrunnlaget for kartlegging og analyse. Arbeidet med strategien har imidlertid avdekket hva som mangler for å få større bredde.

Landsverneplaner

I 2014 ble arbeidet med tre landsverneplaner avsluttet, alle fredet ved forskrift (se tabell 20)¹⁷. I tillegg ble Eidsvollbygningen, som del av kultursektoren, og Historisk Museum i Oslo, som del av kunnskapssektoren, fredet ved forskrift. Begge disse er inkludert i tabell 20. I løpet av 2014 er 79 eiendommer fredet gjennom Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE-) prosjektet. I 2014 ble tre landsverneplaner oversendt Riksantikvaren for endelig behandling¹⁸. Fortsatt ligger fire landsverneplaner til behandling hos eierdepartementet¹⁹.

Sektorens interesse og forståelse for kulturminnene har økt betraktelig i prosessen rundt landsverneplanene. Selv om Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE) formelt ble lagt ned som prosjekt i 2014 (desember) og *Forum for statlig kulturhistorisk eiendom* arrangert for siste gang (oktober) vil nettverket bli opprettholdt gjennom *Forum for forvaltere av statens kulturhistoriske eiendommer* (årlig arrangement). Departementene er ansvarlige for at det utarbeides forvaltningsplaner for de fredete eiendommene, og dette arbeidet er godt i gang hos de fleste (departementene).

Status for landsverneplaner

	Antall avsluttede landsverneplaner	Avsluttede landsverneplaner fredet ved forskrift	Antall avsluttede planer uten fredning	Antall eiendommer fredet gjennom SKE-prosjektet
2013	5	4	1	77
2014	3	3	0	79

Tabell 20: Status for landsverneplaner

¹⁶ Det vises også til oppdatering av indikatoren med Askeladden som datakilde (jf. Prop 1.S. (1. juni 2014)).

¹⁷ Kunnskapsdepartementets landsverneplan, Finansdepartementets landsverneplan for Tollvesenet samt Justis- og beredskapsdepartementets landsverneplan for kriminalomsorgen, politiet, domstolene og Sivilforsvaret.

¹⁸ Landsverneplan for KLD, Landbruks- og matdepartementets landsverneplan for Statskog, Nærings- og fiskeridepartementets landsverneplan for Statkraft.

¹⁹ Kulturdepartementets landsverneplan, Kommunal- og moderniseringsdepartementets landsverneplan og Statsbyggs landsverneplan samt landsverneplan for regjeringsbygningene som ble stilt i bero etter 22.07.2011.

Løpende oppgaver som støtter opp om 6.3

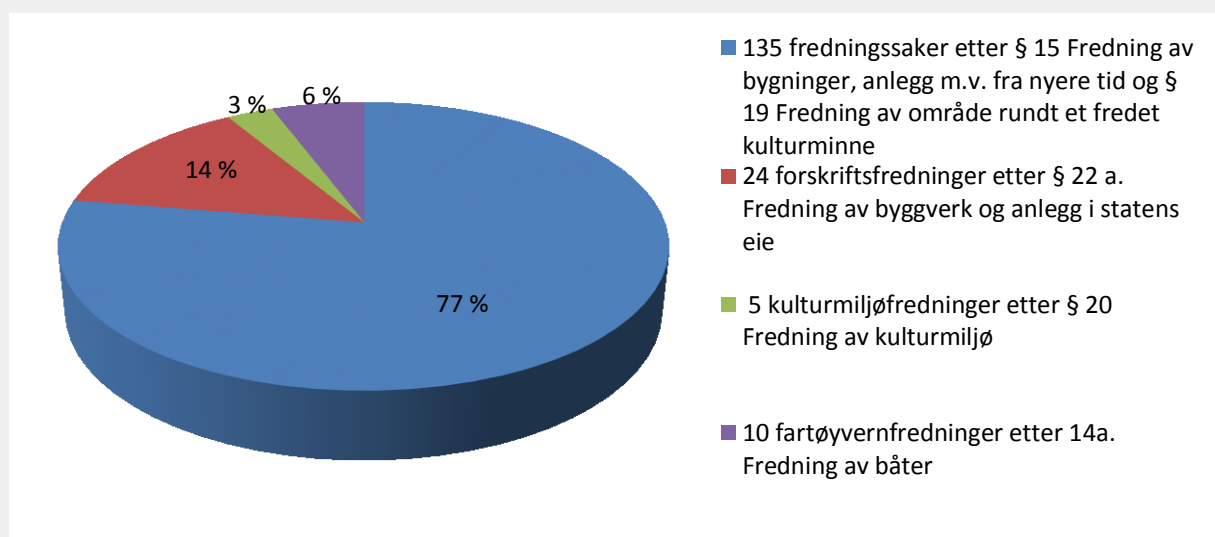
Fredningsarbeidet

God fremdrift i fredningsarbeidet i 2014 er knyttet til økt satsing på fredningssaker, tydeligere uttalte frister og tettere oppfølging av Riksantikvarens og regionalforvaltningens saker. Fremdriften i fredningssaker i tilknytning til grunnlovsjubileet har også vært god; 11 fredninger knyttet til grunnlovsjubileet ble vedtatt og markert i løpet av året.

I 2014 er 36 vedtak fattet. 15 nye saker er startet opp.

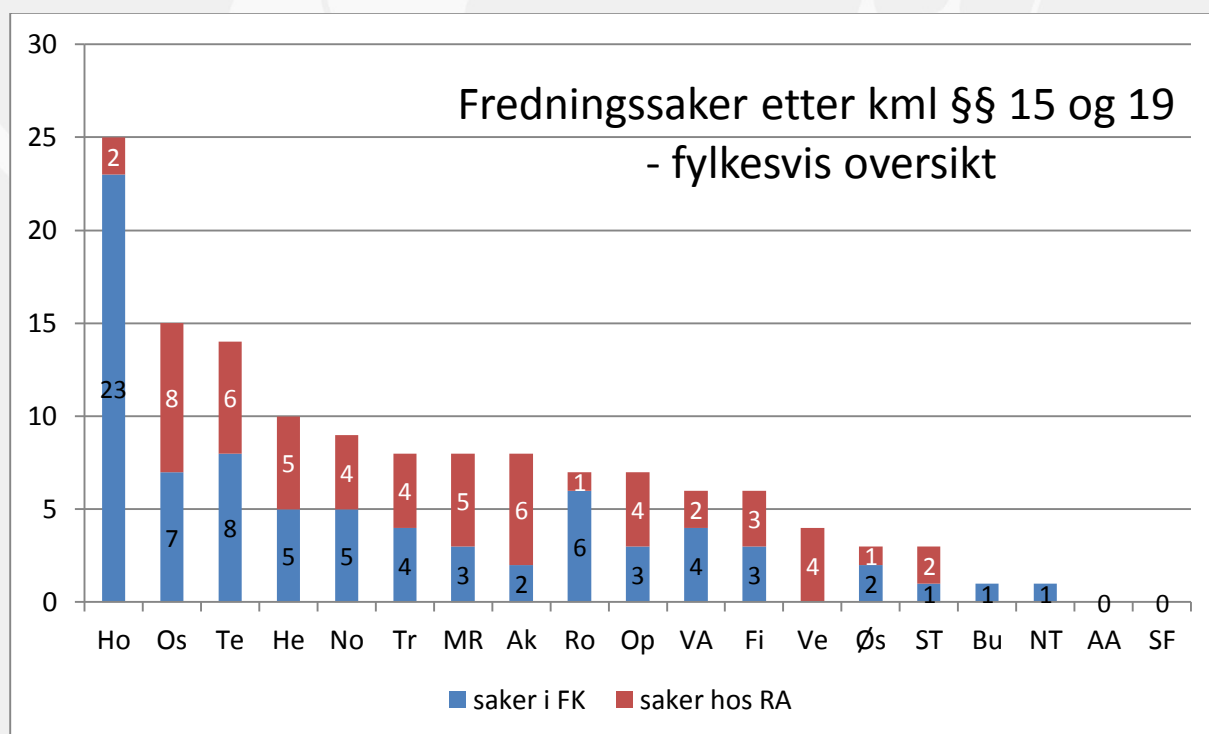
I prioriteringsbrevene for 2014 til regionalforvaltningen ble fylkeskommunene bedt om å vurdere hvilke av sine fredningssaker som skal gjennomføres og hvilke som skal trekkes. Riksantikvaren har på samme måte vurdert sine pågående fredningssaker. Dette arbeidet har resultert i at nærmere 30 saker er avsluttet uten vedtak; 18 fredningssaker er trukket tilbake og avsluttet og 11 fredningssaker som har vært midlertidig fredet er nå opphevet og avsluttet.

Pr. 31.12.2014 er det i alt 174 pågående fredningssaker etter kulturminneloven (§§ 14, 15, 19, 20, 22a og 22.4). Figuren nedenfor viser fordelingen over typer fredningssaker. Tallene inkluderer også vedtak om midlertidige fredninger etter § 22.4.

Figur 11: Fordeling av type fredningssak

Av de totalt 135 fredningssakene etter §§ 15 og 19 har regionalforvaltningen 77. Figuren nedenfor viser fylkesvis fordeling på antall pågående fredningsaker, samt fordeling mellom Riksantikvaren og regionalforvaltningen.

Figur 12: Fordeling av fredningssak etter kml §§ 15 og 19, samt fordeling etter Riksantikvaren og regionalforvaltningen

Riksantikvaren har i 2014 erklært tre bygninger fredet etter § 4.3 *Automatisk fredete kulturminner*.

Fredningsgjennomgangen ble avsluttet i 2014. Alle landets 19 fylker er ferdig gjennomgått. Det ble også gjennomført et kvalitetssikringsarbeid av prosjektet, hvor alle eiere (unntatt Oppland, som vil bli tatt i 2015) ble tilsendt en oppsummering av prosjektet og relevant informasjon (lagring av foto, tinglysing og innhold i presiseringsdokument). De ble oppfordret til å ta kontakt med RA gjennom et vedlagt returskjema.

Nasjonalt mål Internasjonalt samarbeid

Norge skal være en pådriver for at EUs politikk- og regelverksutvikling, internasjonale avtaler og samarbeidsorganer på miljøområdet, under dette FNs miljøprogram UNEP og Unesco, og rammevilkår for handel og investeringer medvirker til sterke miljøkrav og fremmer en bærekraftig utvikling.

Ledelsen av det nordiske prosjektet Kulturarv som økosystemtjeneste.

Det er avholdt to nordiske arbeidsmøter og flere nordiske møter (via Skype) i dette prosjektet. Det ble også planlagt møter med det relevante fagmiljøet ved Gøteborg universitet for avholdelse i 2015 (avholdt 28. og 29.0.2015). NIKU er engasjert som faglig konsulent, og arbeider med syntetisering av eksisterende kunnskap på området. Prosjektet følger revidert framdriftsplan og skal levere endelig rapport innen 31.03.2015.

RAs deltakelse i ulike program med tilhørende resultater

I 2014 fortsatte Riksantikvaren sitt samarbeid med Kneozero nasjonalpark innefor rammen av det norsk-russiske samarbeidet. Det ble avholdt en internasjonal konferanse i Kneozero om vedlikehold av historiske bygninger i tre, en workshop om brannsikkerhet og en om kulturlandskap er avholdt og konserveringsarbeider på to kirker er utført.

Direktoratet er inne i siste halvdel av et fireårsprosjekt med georgiske kulturminnemyndigheter. Utvikling av GIS er pågående med jevnlige arbeidsmøter i Norge og i Georgia. Det er avholdt workshop om ruinkonservering og arbeidet med konservering av kongebadene i Nokalakevi er ferdigstilt. To seminarer om kulturminneforvaltning av historiske byer er gjennomført, samt en workshop om trehusrestaurering. Prosjektsamarbeidet med Maihaugen og friluftsmuseet i Lviv, Ukraina ble avsluttet ved utgangen av året. En kirke, ett klokketårn og et tradisjonelt gårdshus er restaurert, et gjenstandsmagasin er oppført.

Resultat av utdeling av EØS-midlene for finansiering av kulturminneprosjekter i Europa

Riksantikvaren er Donor Program Partner i EØS-kulturminneprogrammene i Estland, Latvia, Litauen, Romania og Ungarn. Programarbeidet styrker det institusjonelle samarbeidet mellom direktoratet og landenes kulturminnemyndigheter. I løpet av 2014 er alle program utlyst (unntatt Ungarn, ref: https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/ungarn_midler/id758873/), og prosjekter er innvilget i fire av fem land.

42 norske kulturminneaktører deltar som prosjektpartnere under de fire programmene. Det er totalt 66 prosjekt finansiert under RAs programmer, Ungarn ikke medregnet ettersom det

er suspendert. Tallet er ikke endelig ettersom tildeling ikke er klar i Romania. I tillegg deltar Riksantikvaren i ulike prosjekter med sine søsterorganisasjoner i Polen, Slovakia, Tsjekia samt Ungarn. Samtlige prosjekter har startet opp innen utgangen av 2014. Ytterligere styrking av bilaterale relasjoner er et av hovedfokusene i programarbeidet gjennom fokus på aktiviteter under de bilaterale fondene både i Norge og i samarbeidslandene.

Riksantikvaren driver utstrakt informasjonsvirksomhet om kulturminneprogrammene med fokus på prosjektresultater og bilateralt samarbeid.

Løpende oppgaver som støtter opp om internasjonalt samarbeid

EUs politikk og regelverksutvikling

Riksantikvaren har deltatt i arbeidet med overvåking av EUs rettsakter i European Heritage Legal Forum (EHLF). Riksantikvaren følger, sammen med andre EHLF medlemmer, den nye Kommisjonens arbeid med revisjon og forenkling av lovverket for å sikre at eksisterende unntaksbestemmelser for kulturminner blir stående eller forbedret.

Vi har deltatt i samarbeid med kulturminneforvaltningen i andre EU-land gjennom EHHF-nettverket (European Heritage Heads Forum) og følger opp policyarbeidet der.

Riksantikvaren deltar i en ekspertgruppe som samarbeider med Kommisjonen om å formulere praktiske mål og tiltak for den politikken som nå er under utforming som et resultat av Ministerrådets beslutning om å legge mer vekt på kulturminner og kulturarv fra 21 mai i fjor.

Østersjøsam arbeidet og Europarådet

Gjennom Østersjøsam arbeidet sitter RA i *Monitoring Group* for kultur og kulturarv. Norsk deltakelse i Europarådets styringskomité for kultur, kulturarv og landskap er for tiden fordelt på tre departementer; KD (kultur), KLD (kulturarv) og KMD (landskap).

Riksantikvaren møter normalt i styringskomitéen på vegne av KLD.

3.2 Andre områder og særlige satsninger

1. Kunnskapsløftet

Organisering

I desember 2014 ble det gjennomført en evaluering av organiseringen av Kunnskapsløftet, herunder delprosjektene. Målet med KL er å bygge opp et robust, fleksibelt og brukervennlig system for saksbehandling og rapportering som skal gi kulturminnemyndighetene gode styringsdata og styrke kompetansen i kommunene. Evalueringen ble utført av ekstern aktør

(Rambøll), og som et resultat er prosjektet fra 2015 omorganisert. Kulturminneportalen skilles ut som eget prosjekt og inkluderer utvikling av forvaltningsverktøy (tilskuddsforvaltning og rapportering samt håndtering av arkeologiske dispensasjoner). Delprosjektene *Styrket kommunal kompetanse* og *Miljøovervåkning* samt *Registrering av samiske bygninger* vil bli organisert som en del av linjefunksjonene.

Oversikt over bruk av midler til Kunnskapsløftet 2011-2014. Mill. kr.

<i>Delprosjekt/ Tiltak over Post 21</i>	2011	2012	2013	2014	Totalt pr delprosjekt
Askeladden (ny versjon)	6,6	4,5			11,1
Teknisk tilrettelegging (lokale registreringer)		1,8	0,4	0,2	2,3
Kulturminneportalen		0,5		2,2	2,6
Nett og veiledning				0,6	0,6
Lisensieringer				0	
Digitalt verktøy og integrasjonsløsninger				2,0	2,0
Digitaliseringsprosjektet	1,3	0,9	4,7	4,9	11,8
Kommunal kompetanse	1,9	4,0	7,0	5,0	17,9
MOV	0	0,7	0,06	0	0,76
Registrering av samiske bygninger	2,0	2,00	3,4	4,0	11,4
Totalt pr år til tiltak	11,8	14,4	15,5	18,9	60,5
Totalt pr år (inkl. midler til lønn, reiser og kompetanseutvikling)	*	*	18,0	21,6	

Tabell 21: Bruk av midler i Kunnskapsløftet 2011- 2014

Kommentarer til innhold i tabell 21
budsjettering lå i linje (reiser, kompetanseutvikling, lønnsmidler var ikke øremerket og ble tatt over 01-posten). Reiser, møtevirksomhet tilknyttet <i>Kommunal kompetanse</i> og <i>Samiske registreringer</i> er fra 2013 lagt inn som en del av delprosjektene. Lønnsmidler har gått til midlertidige stillinger (digitaliseringsprosjektet, kommunal kompetanse, prosjektlederstilling).
Øvrig relevant informasjon:
- Askeladdens videreutvikling var en del av Kunnskapsløftet tom. 2012. Deretter skilt ut som linjefunksjon.
- Teknisk tilrettelegging for lokale registreringer startet i 2012 som en videreutvikling av Kulturminnesøk (del av Askeladdens utvikling nå).
- Fra og med 2015 er Nett og veiledning, Lisensiering, Digitalt verktøy lagt inn som en del av Kulturminneportalens budsjett. Drift av løsning er også en del av samme budsjett.
- Digitaliseringsprosjektet: Rameavtalene med ASTA og Riksarkivet løper ut 2015.

Hovedaktiviteter i 2014 innenfor Kunnskapsløftet

I 2014 har Riksantikvarens arbeid med Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen gitt sitt bidrag til å nå de nasjonale målene på flere måter. Nedenfor angis det hvordan de ulike aktivitetene har bidratt til dette.

Styrket Kommunal kompetanse og Miljøovervåkning (MOV)

Kommunal kompetanseutvikling er en del av Kunnskapsløftet som relaterer seg til nasjonalt mål 6.1. Som nevnt under omtale av nasjonalt mål 6.1 gir direktoratet midler til registreringer, kulturminneplaner og kulturhistoriske steds- (DIVE) og landskapsanalyser i kommuner. I tillegg støtter Riksantikvaren fylkeskommuner som satser særlig på oppfølging av disse kommunene. Om lag 140 kommuner og 10 fylkeskommuner er i full gang med dette arbeidet og de første vedtatte planene er på plass. Midlene har skapt stort engasjement, også hos lokalpolitikere, og etterspørselen er stadig økende. Delprosjektet *Styrket Kommunal Kompetanse* skal gi kommunene ressurser og kompetanse som er nødvendig for å kunne nå målet om at alle kommunene har oversikt over verneverdige kulturminner, og prioritere de som skal tas vare på. Delprosjektet *MOV* skal etablere et program for å overvåke tapet av verneverdige kulturminner, og er slik et viktig bidrag for å nå nasjonalt mål 6.1. Disse to delprosjektene har betydelig innvirkning på måloppnåelse, og for å få effekt må flere kommuner registrere data over verneverdige kulturminner. Det er igangsatt arbeid med metodisk tilpasning av det eksisterende overvåkingsprogrammet «Gamle hus da og nå» for også å inkorporere verneverdige kulturminner (se eget punkt s. 51).

Gjennom Kunnskapsløftet har Riksantikvaren også delfinansiert 10 byantikvarstillinger. De aktuelle kommunene er i full gang med tilsettingene (se tidligere omtale under 6.1 s. 15).

Kulturminneportalen

Kulturminneportalen skal integrere Riksantikvarens systemer og informasjonskilder. Som direktoratets svar på digitaliseringsrundskrivnet åpner den opp for etablering av digitale verktøy og delegering. Først skal Riksantikvarens egne systemer integreres. Dette er en forutsetning for delegering til andre forvaltningsnivå, og vil kunne sikre gode styringsdata.

Utvikling av en pilot i 2014 dannet grunnlag for utlysning av et utviklingsoppdrag, og anbudskonkurransen ble gjennomført høsten 2014. Leverandør etablerte driftsmiljø i november/desember. Utviklingen av den teknologiske løsningen for kulturminneportalen ble også startet opp, herunder Riksantikvarens gjennomgang av egne metadata for å klargjøre innholdet til portalen.

Kommunale registreringer

I arbeidet med kulturminneplanene vil kommunene skaffe seg egne oversikter over verneverdige kulturminner. I tabellen nedenfor angis blant annet ulike tall for antall kommuner og fylkeskommuner som fikk midler til henholdsvis arbeid med kommuneplan og registrering samt til å støtte kommunenes arbeid med kulturminneforvaltning.

	2013	2014	Endring i prosent
<i>Kommunesatsingen</i>			
Antall kommuner som fikk midler	42	49	16,7
Antall fylkeskommuner som fikk midler	9	2	-77,8
Antall DIVE-analyser igangsatt ²⁰	3	3	0
Antall landskapsanalyser igangsatt	3	0	-100
Antall <i>Utviklingsnett</i> med tema om kommunal kulturminneforvaltning (se egen omtale s. 15).	2	3	50

Tabell 22: Oversikt over antall kommuner og fylkeskommuner med diverse aktiviteter for opparbeiding av oversikter over verneverdige kulturminner

Digitalisering av informasjonskilder (Riksantikvarens arkiver)

Digitalisering av informasjonskilder er en forutsetning for delegering.

	2013	2014	Endring i prosent
<i>Digitaliseringsprosjektet</i>			
Antall arkivhyllometer klargjort for digitalisering og avlevering.	157 (6 fylker)	155 (6 fylker)	- 1,3
Hvorav antall fylker med digitalisert materiale	4	6	

Tabell 23: Oversikt over digitalisering av informasjonskilder 2013 – 2014

Kirker og profane bygninger – Sak-arkivalia og foto

12 fylker er ferdig med unntak av fotoserien for tre av disse. De 6 siste fylker er under arbeid, enten med ordning eller digitalisering. Ordning og digitalisering av arkivmateriale fra Vest-Agder fylke startes først opp i 2015.

Pr 1.10.2014 er det digitalisert i overkant av 1. mill. sider (se tabell 24), og det er laget en plan for digitalisering av utvalgte deler av Riksantikvarens planarkiv.

²⁰ Kulturhistorisk stedsanalyse.

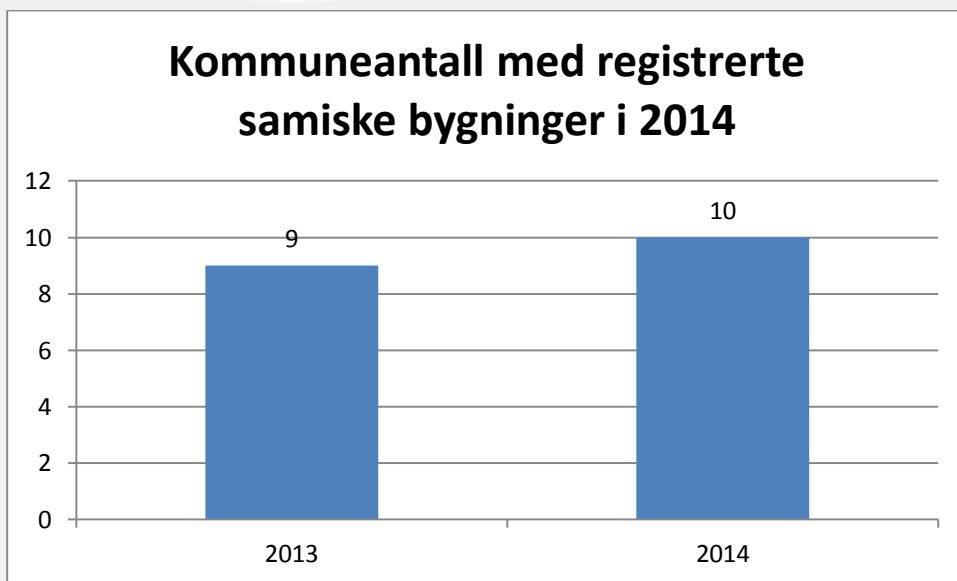
Oversikt over digitalisering

Type materiale	Antall bilder
Sak/arkivaliamapper	910.923
Fotomapper	71.213
Kart og tegninger	34.823
Totalt	1 016 968 sider

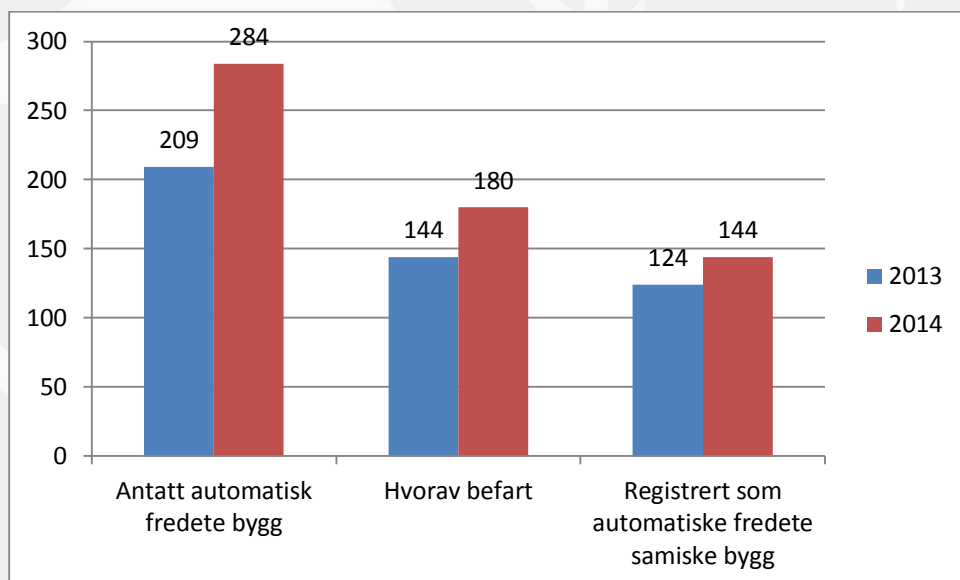
Tabell 24: Oversikt over type materiale som er digitalisert

Registrering av samiske bygninger

I 2014 ble 10 kommuner registrert (Kautokeino kommune i Finnmark, samt 9 kommuner i Midt-Troms). I Midt-Troms utgjør den samiske befolkning et mindretall, og forklarer at det var ikke så mange samiske bygninger som først antatt. I tillegg ble noen bygninger i sørsamiske områder vurdert, men ikke befart.

Figur 13: Antall kommuner med registrerte samiske bygninger i 2014

Figur 14: Oversikt over forholdet antatte og faktisk registrerte samiske bygninger i 2013 og 2014

Ca. 100 bygninger avskrevet allerede før befaringene ble foretatt og ytterligere noen etter befaring (jf. figur 14). Årsaker til dette kan være flere:

- Eierne bekrefter i sin tilbakemelding at bygningene ikke er samiske
- Bygningene er fjernet
- Det er ikke mulig å få kontakt med eier og tillatelse til registrering
- Bygninger er fra perioden etter 1925

Se også omtale under 6.4

Måloppnåelse

I 2014 ble det bevilget mindre penger til prosjektet enn først antatt. Aktiviteter ble derfor nedprioritert pga. færre midler. Miljøovervåkning var en aktivitet, og bestanden av verneverdige kulturminner ble nedprioritert. Etableringen av en verneverdig bestand er forsinket.

Databasen Askeladden som verktøy for innfrielse av de nasjonale målene

I 2014 er det gjort nærmere 100 store og små oppgraderinger av den nasjonale kulturminnedatabasen. De største oppgavene er nevnt kort nedenfor.

- Tilskuddsmodulen, som skal vise kopling mellom fylkeskommunens tildelte midler og tilstandsutvikling, ble ferdigstilt og satt i drift 1. januar 2015. Fylkeskommunene har benyttet den nye modulen for rapportering på utbetalte tilskudd i 2014, og registrert inn nye søknader for FRIP for 2015. Brukere som legger inn

tilskuddssøknader må tilstandsvurdere bygningen i Askeladden før og etter gjennomføring av tiltak.

- Teknisk løsning for kommunale registreringer (brukergruppen «kommunebruker» opprettet) og overføring av kulturminner fra Kulturminnesøk til Askeladden (til vurdering om kulturminnene skal vernes eller anses som verneverdige). Pr 31.12.2014 er det ikke foretatt noen registreringer av kommunebrukere i Askeladden.
- Innføring av obligatorisk registrering av tilstand for arkeologiske lokaliteter og datakvalitet. Alle nyregistreringer som kommer inn i Askeladden er slik registrert med tilstandsgrad ved registreringsøyeblikket, samt på lokaliteter hvor det gjennomføres endringer i databasen. Et trafikklens på enkeltminnenivå viser hvor lenge det er siden enkeltminnets tilstandsgrad ble oppdatert (grønt lys = 0-5 år, gult lys = 5-10 år og rødt lys = over 10 år).
- Kategorien kulturmiljø, kommunale og regionale, ble videreutviklet i 2014. Målet er å ivareta data om vernede og verneverdige kulturmiljø i Askeladden. Arbeidet med kulturmiljø i Askeladden ferdigstilles i 2015.
- Systematisering av lagring av dokumenter i Askeladden
- Oppgradering av serverprogramvare som hindrer store konverteringsjobber ved foreldet programvare
- Endring av brukervilkår slik at færre har fullt innsyn, og bare de med dokumentert behov (fra 01.12.2014 (jf., Riksrevisjonens anbefaling med mål om bedre kontroll med brukertilgang og forholdsregler om tekniske kapasitetsproblemer))
- Utviklet rest-API'et «Husmann» til fordeling av åpne data til eksterne systemer²¹

Tilskudd til kvalitetsheving

De siste årene har fylkene og forvaltningsmuseene fått tilskudd for å forbedre kvaliteten på datainnholdet i Askeladden. Et mål har vært et bedre grunnlag for å måle tap og skade på kulturminnene. I 2014 fikk vi inn 26 søknader for kvalitetshevning av automatisk fredete kulturminner og marine kulturminner. 1.05 mill. kr. ble fordelt på de 27 søkerne med krav om rapportering på utført arbeid (se tabell 25). Arbeidet i 2014 har vært kvalitetsheving av eksisterende data, innsamling av nye data og innlegging av restanser.

²¹ I forbindelse med deltagelse på Hack4No, i regi av Kulturrådet, våren 2014. Askeladden-data som deles via Husmann er NLOD-lisensiert og kan brukes fritt.

Søknader og tildelinger - kvalitetsheving

Forvaltningsinstitusjon	Antall søknader		Godkjente søknader		Tildelte midler	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Regionalforvaltningen	22	23	17	22	920 000	700 000
Sjøfartsmuseene	4	4	4	4	130 000	100 000

Tabell 25: Søknader og tildelinger 2013 - 2014

Tilskuddsforvaltning og rapportering

Riksantikvarens tilskuddsforvaltning og tildeling bør samsvare med de mål, resultat- og rapporteringskrav og tildelingskriterier som er gitt generelt og for de enkelte ordningene. I 2014 har arbeidet med å få samsvar fortsatt, og bidratt til ytterligere innfrielse av målet om bedre rapporteringsmuligheter på bruk av tilskuddsmidler (jf. tilstandsmodulen i Askeladden (s.27).

Tilskuddsverktøy

I 2014 ble det utviklet en tilskuddsmodul for bevaringsprogrammet Fredete Bygg i Privat Eie (FRIP) i Askeladden. En slik rapporteringsmodul skal bidra til å måle effekten av tildelte midler til istandsetting av kulturminnet på tilstanden. I tillegg til en større utviklingsjobb er det gjennomført to større arbeidsmøter med representanter fra 3 fylkeskommuner (Telemark, Oppland og Hordaland er pilotfylker i test og kvalitetssikring). Det er gjort et stort internt arbeid med tilrettelegging av historiske data i excel-format knyttet til tilskuddshåndtering for FRIP i perioden 2009-2014. Materialet ble konvertert til tilskuddsmodulen, og vil kontinuerlig bearbeides og suppleres.

Status for 2014:

- Første versjon ble utviklet, testet og produksjonssatt i henhold til plan.
- Verktøyet ble lansert som planlagt 1/1 2015.
- Historiske tilskuddsdata for FRIP perioden 2009-2014 ble konvertert fra Excel til Askeladden i forkant av lansering.
- Første versjon av veiledningsmateriell og rutiner er utarbeidet og vil bli oppdatert fortløpende.

2. Forskning og utvikling (FOU) og kompetanse

Riksantikvaren skal basere sin virksomhet på seneste forskningsresultater innenfor aktuelle fagområder. Riksantikvaren arbeider også for at kulturminneforvaltningen har tilstrekkelig kompetanse.

I 2014 har Riksantikvaren arbeidet for å fremme relevant forskning på flere måter:

Rullering av miljøforvaltningens forskningsbehov

I 2014 arrangerte Riksantikvaren to seminar (begge i oktober) der formålet har vært å lage et forum for utveksling mellom kulturminneforvaltningen og forskersamfunnet:

- forskning på trearkitektur fra middelalderen med bred representasjon fra forskermiljøet
- workshop med NIKU om kulturminneforvaltningens forskningsbehov

Begge seminar var nyttige for å etablere grunnlag for innspillet til KLD sitt arbeid med å rullere dokumentet Miljøforvaltningens forskningsbehov for 2015-2019. Dette innspillet (første utkast) ble overlevert til KLD i november. Samarbeidet med NIKU har ellers vært tett og godt på mange punkt i 2014.

FOU-midler

Riksantikvaren lyste ut forskningsmidler under de to temaene By og Verdiskaping i 2014. Det ble fordelt kr 1,06 mill til fem ulike prosjekt.

Bidrag til praksisplasser - nytt masterstudium

Det har blitt etablert dialog/ gjort avtale med Universitetet i Oslo om å bidra med to praksisplasser ved riksantikvaren/i undervisning til, tilknyttet masterstudiet Arkeologi i praksis (ARK 4081).

Ruinforskning

Forskning og utvikling utføres også innenfor Ruinprosjektet (se også s. 33), herunder forbedring av kvaliteten på data i Askeladden (georadarundersøkelser (ved NIKU) på Reinskloster, Mjøskastellet og Valdisholm), samt undersøkelser av steinbrudd i tilknytning til utvalgte middelalderruiner (Per Storemyr Archaeology & Conservation).

Klimaforskning

Arbeidet med å øke kunnskap og kompetanse om energisparing, reduksjon av klimabelastningene og tilpassing til et endret klima når det gjelder beskyttelse av verneverdige kulturminner har blitt videreført i 2014. Opparbeiding og formidling av kunnskap (nett og foredragsvirksomhet) til universitet og høyskoler, eiere av eldre bygg, samarbeid med ledende fag- og forskningsmiljøer nasjonalt og nordisk er noen stikkord.

Riksantikvaren leder også utviklingen av en europeisk CEN standard for energieffektivisering av verneverdige bygninger.

Riksantikvaren har utarbeidet egne sider på nettet om klimaendringenes påvirkning på kulturminnene og hvordan redusere skadene. Det pågår også et arbeid med å utvikle enkle oppfølgingsrutiner for eiere slik at deres forvaltning av bygningene tar høyde for endring av klimaet. Riksantikvaren har deltatt i prosjektet CERCMA - *Cultural Environment as Resource in Climate change Mitigation and Adaptation*, og ledet en av faggruppene. Resultater fra prosjektet foreligger i en rapport.

Riksantikvaren initierer også lokalt og regionalt samarbeid over sektorgrenser gjennom verdiskapingsprosjektene.

Miljøovervåking

Overvåkingsprogrammet *Gamle hus da og nå*

I 2014 ble kommunene Bø (Telemark), Holmestrand, Samnanger og Sarpsborg for tredje gang kontrollregistrert som ledd i overvåkingsprogrammet «Gamle hus da og nå». Den siste kontrollen var i 2009. I alt ble 2770 SEFRAK-registrerte bygninger i disse kommunene kontrollert, og 142 bygninger hadde gått tapt siden 2009. Dette tilsvarer et samlet årlig tap på 1 prosent i denne fem års perioden. 7 prosent av de gjenstående SEFRAK- bygninger i disse kommunene er truet, og 2 prosent sterk truet.

Sammenlignet med kontrollen i 2009 er tapsprosenten uforandret. Selv om utviklingen kan anses som stabil, er 1 prosent for disse kontrollkommunene for høyt sett opp mot det tidligere målet om at det årlige tapet ikke skal overstige 0,5 prosent²².

Avslutningen for det tredje omdrev for «Gamle hus da og nå» i tillegg til «Fortidens minner i dagens landskap» har lagt grunnlaget for en sammendragsrapport (se også omtale av Kunnskapsløftet) med vekt på bl.a. å analysere årsakssammenhenger som fører til tap og utviklingstrenden. Rapporten skal publiseres våren 2015. Arbeidet med metodeutvikling for overvåking av fredet kulturmiljø ble videreført og det ble etablert grunnlagsmateriale for framtidig overvåking for Havrå og Bygdøy²³. Overvåking av kulturlag i middelalderbyene ble utvidet til å omfatte Vågsbunnen i Bergen og Trondheim. For Trondheim ble det utarbeidet en plan for miljøovervåking for perioden 2013-2023.

²² Nasjonalt mål 6.1 – indikator – ble endret i 2013.

²³ I 2015 skal det gjennomføres en første overvåkingskontroll for Havrå for å etablere et «null-år» som grunnlag for framtidig overvåkingsaktivitet.

3. Stortingsmelding 35

Stortingsmelding 35, *Framtid med fotfeste*, ble behandlet i Stortinget 19. juni 2013. Mål og ambisjoner for kulturminnepolitikken vedtatt i 2005 ble fastholdt fram mot 2020.

Riksantikvaren har videreført arbeidet med oppfølging av meldingen i 2014. Det vesentligste inngår i våre hovedsatsinger; kunnskapsløft for kulturminneforvaltningen, bevaringsprogrammene, arbeidet med forenkling og tydeliggjøring av roller og ansvar, styrking av partnerskap mellom eiere og det offentlige og fredningsstrategien.

4. Strategier

Riksantikvaren har videreutviklet utvalgte strategier på viktige innsatsområder også i 2014

Arkeologi

Forvaltningsstrategien for arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer 2011 – 2020 skal bidra til at direktoratet målretter prioriteringene på arkeologifeltet. Tiltakene som er iverksatt er særlig knyttet til datagrunnlag, metodeutvikling, oppgavefordeling og forenkling.

Fredning

I 2014 ble Riksantikvarens arbeid med en fredningsstrategi avsluttet. Strategien angir prioritering blant nye fredninger og muliggjør en mer effektiv og forutsigbar fredningsprosess i samarbeid med eierne. Alle landets fylkeskommuner har bidratt i utformingen av strategien. Arbeidet med strategien har avdekket hva som mangler for å få større bredde.

Fartøyvern

Nasjonal verneplan for fartøy 2010-2017 har som overordnet mål å utvikle en strategi for hvordan et representativt utvalg fartøy skal kunne bevares for fremtiden. Om lag 240 fartøy har status som vernet skip på Riksantikvarens verneliste. Verneplanen skapte optimisme og høye forventninger blant fartøyeiere, frivillige og organisasjoner innen fartøyvern og kystkultur da den ble lagt fram i 2010. Den tilhørende handlingsplanen har 11 fokusområder: Frivillig engasjement, havnefasiliteter, langsiktig vern av fartøy, regional forvaltning, sektorrettet arbeid, forvaltningssituasjonen, kunnskapsbehov, register for fartøy, fartøyeiere og økonomi, små og åpne båter samt fartøyvernsentrene, verft og båtbyggerier.

Riksantikvaren ser et klart behov for å videreutvikle strategien, for at den skal bli tydeligere på prioriteringer og bedre fungere som et arbeidsverktøy innen direktoratets arbeid med fartøyvern og oppfølgingen av fartøyvernsentrene. Arbeidet ble ikke prioritert i 2014.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

For å styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner har Riksantikvaren utarbeidet en

strategi for 2014-17. De viktigste organisasjonene er prioritert og vi vektlegger samarbeidsarenaer, gjensidig kompetanseutvikling og intern koordinering.

Kulturminneplanen for Svalbard

Prioriterte kulturminnetiltak i 2014 ble gjennomført i henhold til *kulturminneplanen på Svalbard 2012 - 2022*. Sysselmannen leder arbeidet.

Forts. 3 Årets aktiviteter og resultater

3.3. Oppdrag

Nedenfor oppgis status på gjennomføring av oppdrag fra departementet (prosjekter, tiltak, investeringer mv.) som virksomheten mener belyser resultater og måloppnåelse.

Verdifulle kulturminner og kulturlandskap

Oppdragsliste 2014

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes KLD	Tidsplan
<p>32. Framlegge resultatene fra en mulighetsstudie iht. KLDs vedtak i klagesaken vedr. Odde smelteverk fra 02.10.12.</p> <p>Status: <i>Mulighetsstudien ble ferdigstilt i juni 2014 og er blitt overlevert til Odde kommune.</i></p>	01.07.2014
<p>33. Fullføre og rapportere om nødvendige sikringstiltak iht. KLDs vedtak i klagesaken vedr. Odde smelteverk fra 02.10.12.</p> <p>Status: <i>I henhold til departementets tildelingsbrev rapporterte Riksantikvaren på nødvendige sikringstiltak som var utført, under utføring eller gitt tilskudd til på Odde Smelteverk, med status 31. mai 2014. Rapporten ble sendt departementet i henhold til tidsplanen.</i></p>	01.06.2014
<p>34. Levere en statusrapport på hvor langt arbeidet med prosjektet Bygg og Bevar er kommet iht. mandatet for prosjektet</p> <p>Status: <i>Prosjektet Bygg og bevar har hatt et godt år med høyt fokus på formidling og stadig bedre besøkte nettsider. Nytt av året er egne temasider for ENØK. Et annet tiltak som har krevd ressurser er medarrangøransvar for bygningsvernkonferansen på Folkemuseet i høst. Det er gjennomført flere typer</i></p>	01.11. 2014

<p><i>evaluering høsten 2014, som alle konkluderer positivt om grunnfunksjonene i prosjektet. Disse evalueringresultatene ble oversendt KLD som vedlegg i et brev som ble sendt fra styret i desember 2014. I brevet gis en analyse av prosjektet og det gis en anbefaling om videre organisasjonsform i tråd med mandatet til styret.</i></p>	
<p>35. Ferdigstille arbeidet med å definere mål og indikatorer for de bevaringsprogrammene hvor dette mangler.</p> <p>Status: <i>Programmene verdensarv, teknisk industrielle kulturminner og fartøyer ble påbegynt høsten 2013, og vil tidligst bli avsluttet i 2015.</i></p> <p><i>Arbeidet med å definere mål og utarbeide indikatorer for bevaringsprogrammet verdensarv er i gang. KLD har respondert på et notat med forslag til definisjon av mål og indikatorer for verdensarven. Innholdet er vurdert som bra og informativt, og et godt utgangspunkt for å bidra til hensiktsmessig rapportering både på programmet og bruk av tilskuddsmidler. KLD har mottatt et nytt utkast som skal være gjenstand for et dialogmøte som KLD skal ta initiativ til i løpet av høsten 2014. Dette møtet er det ikke tatt initiativ til per 31.12.2014.</i></p> <p><i>For fartøyoevern og tekniske og industrielle kulturminner er arbeidet ikke påbegynt. Dette skyldes personalmangel og stor arbeidsmengde på seksjonen. Arbeidet vil bli fulgt opp i 2015.</i></p>	15.05. 2014
<p>36. Ferdigstille retningslinjer til budsjettering etter kulturminnelovens § 9, i samarbeid med KLD.</p> <p>Status: <i>Retningslinjer, utarbeidet i samarbeid med KLD, ble sendt på høring til fylkeskommuner, Sametinget og landsdelsmuseene 26. juni 2014. Pga. behov for politisk behandling i fylkeskommunene er høringsfrist satt til 15. oktober 2014. Riksantikvaren arrangerte i samarbeid med Klima -og miljødepartementet et møte for berørte parter den 3. september 2014 som ledd i høringen.</i></p>	01.07. 2014
<p>37. Ferdigstille fredningsstrategien.</p> <p>Status: <i>Riksantikvaren fikk departementets kommentarer 10. oktober.2014 og har senere arbeidet med justering av dokumentet. Endelig utgave av fredningsstrategien ble oversendt departementet 30. januar 2015.</i></p>	01.05.2014
<p>38. Evaluere ordningen med sektoravgift for vassdrag, for å vurdere om den fungerer etter formålet, i samarbeid med KLD.</p>	15.11.2014

<p>Status: <i>Evalueringen er levert.</i></p>	
<p>39. Vurdere behovet for, og eventuelt å utarbeide forslag til, kvalitets- og standardkrav ved anbudsinnhenting til restaureringsarbeider på fredete bygninger og anlegg.</p> <p>Status: <i>Merk: Bestillingen har blitt endret til en vurdering av behovet for standardkrav på ulike felt. Notat sendes KLD 1. september 2014. På grunnlag av dette notatet må prioriteringene bestemmes i dialog med KLD.</i></p> <p><i>RA mener at det er behov for slike kvalitets- og standardkrav, og har i notat til KLD foreslått at RA utarbeider informasjon om vurdering av tilbud/anbud på arbeider på freda bygg med tema:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kompetanse - krav og vurdering</i> • <i>Oppgaveforståelse – krav og vurdering</i> • <i>Materialkvalitet – krav</i> • <i>Vekting av tilbud/anbud</i> <p><i>Informasjonen vil være rettet mot forvaltningen og eiere av alle kategorier.</i></p>	<p>01.07.2014</p>
<p>40. Riksantikvaren skal i samarbeid med KLD evaluere og forbedre tilskuddsordningen til fartøyvern, kap. 1429 post 74, jf. Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon, Dokument 3:1 (2013-2014).</p> <p>Status: <i>På etatsstyringsmøtet 19.mars 2014 opplyste Riksantikvaren om oppfølgingen av Riksrevisjonens merknader, og rapporterte om en intern forbedring av både saksbehandling og dokumentasjon tilknyttet direkte tilskudd. På bakgrunn av dette har KLD i epost av 13.mai 2014 gitt tilbakemelding om at det anser «...det som lite hensiktsmessig å skulle gjennomføre dette som et separat oppdrag i samarbeid med oss. Departementet ba derfor i stedet om en kort rapport om hva RA har gjort på området innen fristen 15. september 2014.» Rapporten ble sendt.</i></p>	<p>15.9.2014</p>
<p>41. Sammen med Miljødirektoratet levere en kort rapport på status i samarbeidet mellom SNO og kulturminnemyndighetene. Foreslå eventuelle tiltak for forbedringer.</p> <p>Status: <i>Levert til utsatt frist 01.juni.</i></p>	<p>01.04.2014</p>

<p>42. I samarbeid med KLD gjennomgå behovsanalysen for de ti bevaringsprogrammene og revidere måloppnåelse opp mot tilgjengelige ressurser</p> <p>Status: <i>KLD og Riksantikvaren har startet en felles prosess for å gjøre denne gjennomgangen. Første felles møte er berammet og vil deretter følges opp på halvårsmøtet.</i></p> <p><i>For bevaringsprogrammene teknisk, fartøy og verdensarv er ikke arbeidet igangsatt/gjennomført. Arbeidet vil bli fulgt opp i 2015.</i></p>	01.09.2014
--	------------

Internasjonalt samarbeid

Oppdragsliste 2014

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes KLD	Tidsplan
<p>45. Utarbeide en liste over høyt prioriterte kulturminner, iht. Plan for implementering av Haag-konvensjonen, i samarbeid med berørte sektorer.</p> <p>Status: <i>I påvente av norsk tilslutning til Haagkonvensjonens 2. protokoll, arbeider Riksantikvaren med å revidere og oppdatere en veileder for implementering av denne protokollen. I samråd med departementet ble fristen for ferdigstillelse endret til 15.03.2015.</i></p>	01.10.2014
<p>46. Avholde det internasjonale kurset i konservering av tre (ICWCT)</p> <p>Status: <i>Det 16. internasjonale kurset i konservering av tre (gjenstander og bygninger) ble arrangert hos Riksantikvaren i Oslo 21. mai – 27. juni 2014. Riksantikvaren står for hele det administrative og faglige ansvaret og for planleggingen og gjennomføringen av kurset. Kurset ble ansett som vellykket.</i></p> <p><i>21 deltakere fra 20 forskjellige land fullførte kurset. Tilbakemeldingene er svært positive. Kurset oppleves som et nyttig og unikt tilbud. Forelesere fra hele verden og kursprogrammet fant en god balanse mellom teori og praksis. ICWCT har en stor tilleggsverdi ved at deltakerne avlegger eksamen etter endt kurs noe som gir verdifulle tilleggs poeng på universitetsnivå. NTNU står for den faglige kvalitetssikringen av eksamen.</i></p>	2014

--	--

Kunnskap- og stedsdata

Oppdragsliste 2014

Oppdrag - dokumenter som skal oversendes KLD	Tidsplan
50. Levere eventuelle forslag til endringer i sammensetningen av forskningsbevilgningene (forskningsprogrammer, basisbevilgninger m.m.), og mellom forskning, overvåking og utredninger, innen sitt ansvarsområde. Status: <i>Er levert.</i>	15.05.2014
51. Levere forslag til nye forsknings- og overvåkingssatsinger på eget ansvarsområde. Status: <i>Ble levert til fristen.</i>	15.12.2014
52. Vurdere behovet for, og eventuelt fremme forslag til, krav om økt bruk av ny teknologi (for eksempel flybåren laserscanning, georadar), ved gjennomføring av arkeologiske registreringer iht. kml. § 9. Status: <i>Ble levert til fristen. (Riksantikvaren har oversendt svar på oppdraget i e-post til KLD datert 27.08.14.)</i>	01.09.2014

Regelverk og samfunnsplanlegging

Oppdragsliste 2013

Oppdrag - dokumenter som skal oversendes KLD	Tidsplan
58. Fremme forslag til tiltak som forbedrer regionalforvaltningens rapportering på bruk av tilskuddsmidler Status: <i>Riksantikvaren viser til avviksrapporten og møtet med KLD i etterkant, der fristen etter rapporten ble endret til 1 november 2014.</i>	01.07.2014

<p>59. Levere en oversikt over hvilke utredninger/utviklingsprosjekter/rapporter som utføres hos RA og som antas å ha betydning for KLD.</p> <p>Status: Etter forespørsel til KLD (per e-post 16. september 2014) har Riksantikvaren fått klargjort type informasjon som bør inngå i oversikten. Oversikt legges ved årsrapporten.</p>	<p>01.07.14 og 31.12.14</p>
<p>60. I sammenheng med ny nasjonal strategi for informasjonssikkerhet skal det rapporteres på:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritisk infrastruktur i egen virksomhet • Forebyggende tiltak i egen virksomhet • Beredskapsplaner og behov for å sette i verk krisehåndtering i egen virksomhet <p>Status: Riksantikvaren har ikke infrastruktur som vurderes som samfunnsmessig kritisk. Jf. etablering av budsjett og VP-planleggingen gjennomføres ROS-analyser for infrastruktur og systemer med påfølgende tiltaksplaner.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beredskapsplaner og behov for å sette i verk krisehåndtering i egen virksomhet: <ul style="list-style-type: none"> o Krise- og beredskapsplan er revidert i 2014 etter gjennomført beredskapsøvelse. Evaluering av beredskapsøvelsen viser også i 2014 at Riksantikvaren vil være i stand til å håndtere en uønsket hendelse der beredskapsorganisasjonen etableres. Beredskapsorganisasjonen er godt organisert og har kapasitet med nødvendig kompetanse til å håndtere en krisesituasjon i virksomheten. Opprettelse av deler av krisestaben ble iverksatt ved en anledning i 2014 – i forbindelse med brannene i Trøndelag. 	<p>Siste kvartal 2014</p>
<p>61. Virksomheten skal innføre et system for informasjonssikkerhet (ISMS) som skal legges opp etter kravene ISO 27001 standarden, i tråd med Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet med tilhørende handlingsplan. Systemet med tilhørende dokumentasjon skal være klart til å tas i bruk innen 1.1.2017.</p>	<p>Innen 01.01.2017</p>

<p>Status:</p> <p>Virksomheten skal i løpet av første halvår 2014:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sørge for opplæring av ansatte som skal ha ansvar for informasjonssikkerhet i sin virksomhet, på ISMS standarden ISO 27001 • Utarbeide en milepælsplan for ISMS-arbeidet fremover <p>Status: Riksantikvaren vil ikke få utarbeidet milepælsplan for ISMS-arbeidet før årsskiftet 2014/2015. Arbeidet videreføres i 2015 iht. tildelingsbrev for 2015.</p>	<p>2. kvartal 2014</p>
<p>62. Arbeidet med ny IKT-strategi for miljøforvaltningen starter 2. kvartal 2014. Det blir lagt opp til flere runder med diskusjon og innspill fra 3. kvartal 2014.</p> <p>Status: Saken ble behandlet på IKT-nettverksmøtet 14. mai 2014.</p> <p><i>Ny IKT-strategi planlagt ferdig til 01. januar 2015. KLD utarbeider første utkast til nytt strategidokument. Eksisterende strategi benyttes som utgangspunkt. Informasjonssikkerhet vil få større plass i ny strategi som baseres på to hovedelement, egenart samt eksterne nasjonale krav. Arbeidet er forsinket og videreføres iht. oppdrag i tildelingsbrev for 2015.</i></p>	<p>Fra 3. kvartal 2014</p>
<p>63. Levere forslag om forenkling av regelverk eller prosedyrekrav fastsatt av andre som skaper "tidstyver" for virksomheten.</p> <p>Status: Riksantikvaren rapporterte inn innspill på eksterne tidstyver fra avdelingene som er drøftet i ledergruppen via DIFI innen 1. september 2014. Se også s. 15.</p> <p><i>Riksantikvaren har i 2014 gjort følgende effektiviseringstiltak i egen administrasjon:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ PEP kurs (personlig effektivisering) er gjennomført (16 deltakere). Kurstemaene har vært gjennomgående i 4 ledernetverkssamlinger gjennom året. ○ Intern førstelinjetjeneste: det arbeides med å sortere ut arbeidsoppgaver fra fagavdelingene som kan utføres i en intern førstelinjetjeneste (Servicetorget) for mer effektiv 	<p>Sammen med foreløpig årsrapport</p>

saksbehandling og kortere saksbehandlingstid. Eksempler på førstelinjeoppgaver er utsjekk av fullstendige søknader, utvidet informasjon (frister m.m.) og konkrete oppgaver som tinglysing. Tjenesten er under utarbeidelse.

- Justering av arbeidsoppgavefordeling i fagseksjonene med sikte på effektivisering av arbeidsflyt.
- Implementering av rundskriv (27.09.2013 – endret 20.05.2014) om **Enklere og raskere dispensasjonsbehandling av tiltak på byggverk, anlegg mv. fra nyere tid, områder og kulturmiljøer som er fredet i medhold av kulturminneloven** (Vinjeerklæringen). Riksantikvaren erfarer at det er forskjeller mellom fylkenes dispensasjonspraksis. Hensikten med rundskrivet er å tilrettelegge for en bedre eier- og brukerorientert forvaltning med en enhetlig praktisering av regelverket. Kulturminneforvaltningen skal være løsningsorientert i møte med eier og bruker.

3.4 Regelverk

Fellesføring for 2014 (jf. rundskriv P-6/2013 fra FAD)

Fjerning av tidstyver – effektivisering av egen drift og forenklingstiltak

Riksantikvaren har hatt et godt samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI) om bedre prosjektstyring av direktoratets digitaliseringsprosjekt. Riksantikvaren har også gjennomført PEP-kurs for 16 deltagere i 2014 med mer mer effektive arbeidsrutiner som mål. I tillegg har Riksantikvaren laget flere digitale løsninger for å forenkle rapportering i 2014, herunder tilskuddsverktøyene omtalt under 3.2. Se også omtale under oppdrag 63 (s. 59 og 60).

Økonomistyring

I 2014 har Riksantikvaren samlet disponert kr. 143 508 000 i driftsmidler over post 01 *hvorav* kr. 5 709 000 er overført fra 2013 og kr. 2 451 000 er kompensasjon for lønnsregulering i 2014. Lønn utgjorde ca. 67 prosent av totale driftskostnader i 2014. Fem stillingshjemler i det nasjonale pilegrimssenteret (NPS) inngår nå også i RAs lønnskostnader.

Kilde	Dato	
Tildelingsbrev	28.01.2014	135 348 000
Supplerende tildelingsbrev	11.04.2014	5 709 000
Suppl. Tildelingsbrev lønnsregulering	11.04.14 (overført fra 2013)	2 451 000
Sum tildeling		143 508 000
Regnskap 2014		143 057 438

Tabell 27: Post 01 - driftsutgifter

Utvikling av Kulturminneportalen og satsningen på digitalisering innebærer at Riksantikvaren er forpliktet til drift av infrastrukturen. Fra 2012 til 2014 økte de totale lisens- og vedlikeholdskostnadene med 1.6 mill. kr, og det forventes en ytterligere økning på 1 mill. kr. i 2015.

Mindreutgift på post 01 i 2014 tilsvarende kr. 450.562 skyldtes avregning av felleskostnader fra utleier i RAs favør og reforhandling av leieavtalene for distriktskontorene.

Kilde	Dato	
Tildelingsbrev	28.01.2014	37 735 000
Supplerende tildelingsbrev RNB	11.04.2014	49 750 000
Suppl. Tildelingsbrev	12.12.14 (nysaldering)	- 6 000 000
Sum tildeling		81 485 000
Regnskap 2014		81 484 985

Tabell 28: Post 21 - Spesielle driftsutgifter

De største postene ble disponert av avdeling for kunnskapsutvikling (Q). I revidert nasjonalbudsjett ble det bevilget 45 mill. kroner til grunnvannsrestaurering i Bergen. Dette har vært et komplisert og omfattende prosjekt. I prosjektet gjenstår det nå 6 mill. kroner som ble trukket ut i nysalderingen av budsjettet for overføring til 2015.

Prosjektet Kunnskapsløftet og utvikling av kulturminnedatabasen Askeladden utgjør i overkant av kr 25 mill.

Når det gjelder tildeling og disponering av tilskuddspostene vises det til innledende ledelseskommmentarer i årsrapportens del VI - Årsregnskap.

Kap. IV Styring og kontroll

4.1 Intern styring

Nedenfor omtales fire områder som har hatt en betydning for Klima og miljødepartementets styring og kontroll av Riksantikvaren i 2014; Offentlig journal, arkivsystem, organisasjonsendringer, oppfølging av Riksrevisjonens merknader og økonomistyring.

Offentlig journal

Riksantikvarens offentlige journal publiseres på www.oep.no. Journalen publiseres daglig med 48 timers forsinkelse.

Arkivsystem

Riksantikvaren bruker arkiv- og saksbehandlingssystemet P360 som er en Noark 5-godkjent løsning.

4.2 Risikostyring og risikovurderinger

Riksantikvarens ledergruppe har arbeidet med risikovurderinger i 2014 knyttet til nasjonale mål. Dette arbeidet vil videreføres.

I desember 2014 vedtok ledergruppen ytterligere mål for risikovurdering:

- effektiv og hensiktsmessig økonomikontroll
- helhetlig og brukervennlige digitale tjenester

Kvalitetssikringssystem for informasjonssikkerhet

Riksantikvaren har gjort en revisjon av verktøyet for ROS analyser, og vil se det etablerte systemet i sammenheng med KLD s krav om å få etablert et kvalitetssikringssystem for informasjonssikkerhet. Ledelsen har vedtatt en organisasjonsmodell som skal implementeres i direktoratet.

Riksrevisjonens kontroll av informasjonssikkerhet og tilganger

I Riksrevisjonens rapport (datert 12. juni 2014) er følgende bemerket:

Riksrevisjonen har vist vesentlige svakheter i virksomhetens tilgangskontroll og informasjonssikkerhet for Askeladden. Svakheterne medfører økt risiko for uautorisert tilgang til informasjon, derav lekkasje og uautoriserte endringer. Svakheterne medfører også manglende mulighet for ansvarliggjøring av uautoriserte handlinger.

I 2014 gjennomførte Riksantikvaren tiltak på IKT-driftsrutinene og systemansvarlig for Askeladden har gjennomgått risikoanalyser og tiltak.

For å styrke informasjonssikkerheten er følgende tiltak iverksatt:

- ROS-analyse for Askeladden ble gjennomført 30. mai 2014
- Igangsetting av innfasing av ny passord-policy.
- Igangsetting av utfasing av enkle innsynsbrukere og ny brukerrollepolicy (se også side 52).
- Gjennomgang av bruker- og hendelseslogger for mer tilgjengeliggjøring for administrator.

4.3 Vesentlige revisjonsmerknader fra Riksrevisjonen og oppfølging av dem **Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon**

Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon har betydning for KLDs styring og kontroll av Riksantikvaren. I Riksrevisjonens beretning datert 12. juni 2014 er følgende bemerket:

Revisjonen viser til at Riksantikvaren ikke har etablert tilfredsstillende kontroll- og avstemmings-rutiner, jf. krav stilt i bestemmelsene for økonomistyring i staten.

For å styrke internkontrollen hos Riksantikvaren er følgende tiltak iverksatt:

Budsjett og prognoser

Arbeidet med budsjett og prognoser har vært basert på bruk av regneark og manuelt vedlikehold i økonomisystemet. Direktoratet har innført systemmodulen 'Agresso Planner' som vil forenkle dette arbeidet. Løsningen vil understøtte behovet for god kontroll og sporbarhet ved omdisponering og budsjettendringer gjennom driftsåret.

Rutinebeskrivelser

Riksantikvaren har i samarbeid med personal utarbeidet ny rutinehåndbok med prosedyrer for budsjett, regnskap, lønn, personal og systembruk. Prosessbeskrivelsene inneholder informasjon om hendelser og ansvarsforhold i de enkelte arbeidsprosessene. Formål: standardisering, forenkling og økt kvalitetskontroll i den daglige driften.

Økonomi og personal

Personal og økonomi har flere administrative driftsrutiner som griper inn i hverandre.

For å oppnå bedre ressursutnyttelse og økt internkontroll er det iverksatt tiltak for forenkling av driftsrutiner og omfordeling av ansvar. Utnyttelse og standardisering av systembruk har vært viktig i dette arbeidet.

Avstemming og kontroll

På bakgrunn av innspill fra Riksrevisjonen har Riksantikvaren startet arbeidet med forbedring av kontroll- og avstemmingsrutiner. Norsk Polarinstitutt (NP) har innført Direktoratet for økonomistyrings (DFØ) rutiner for periodisk avstemming av regnskapet. Opplegget inneholder et komplett system for dokumentasjon av alle periodiske avstemmingstiltak og kontroller, og utgjør et godt svar på Riksrevisjonens anmerkninger hos Riksantikvaren. Direktoratet har startet arbeidet med innføring av løsningen, og innledet et samarbeid med NP for videre erfaringsutveksling.

4.4 Administrativt samarbeid med KLD

Miljøforvaltningens IKT-strategi

KLD og direktoratene har videreført samarbeidet på IKT-området. Et IKT-nettverksmøte ble avholdt hos NP (14. mai 2014), med revisjon av miljøforvaltningens IKT-strategi som sak. Arbeidet med selve revisjonen av strategien startet opp 2. kvartal 2014. KLD utarbeider første utkast til nytt strategidokument. Informasjonssikkerhet basert på hovedelementene egenart og eksterne, nasjonale krav vil få større plass i ny strategi. Arbeidet er forsinket og videreføres i 2015. Ny IKT-strategi ferdigstilles i løpet av 3. kvartal 2015.

Iht. Miljøforvaltningens IKT-strategi har Riksantikvaren utvidet IKT-driftsavtalen med Statens Kartverk, og omfatter nå flere tjenester innen teknisk drift samt fiberbasert nettverkstilgang for distriktskontorene. Direktoratet sikres gjennom denne avtalen tilgang til nettverkskompetanse samt tjenester som omfatter overvåkning på system- og servernivå. Teknisk drift av ulike servere omfatter preventivt vedlikehold, sikkerhetsoppgraderinger på ulike nivå samt overvåkning av løsningene.

4.5 Forvaltningen av egne eiendeler (materielle verdier)

Beredskaps- og sikkerhetsområdet

Riksantikvarens ledergruppe og deres stedfortredere (kriseledelse) har gjennomført 1 beredskapsøvelse i 2014. Øvelsen innledes med opplæring og gjennomgang av krise- og beredskapsplan. Evaluering av øvelsen viser at evnen til å håndtere kriser er tilfredsstillende.

Departementets bruk av etatens lokaler

Det er opprettet eget kriserom i Riksantikvarens lokaler som går frem av krise- og beredskapsplan. Rommet er dedikert til KLD ved behov og benyttes for øvrig i krisesituasjoner for kriseledelsen. Rommet er utstyrt for krisesituasjoner som beskrevet i krise- og beredskapsplan.

Direktoratet har også inngått en abonnementsavtale med Sikkerhetsledelse AS som inkluderer 24 timers rådgivning og utrykningsberedskap. Det er Sikkerhetsledelse AS som forestår årlige øvelser i samarbeid med Riksantikvaren.

Miljøledelse: Et miljøledelsessystem har ikke vært aktuelt for Riksantikvaren for 2014. Rapportering i henhold til miljøledelsessystem gjøres fra og med 2015 via Alltinn.

4.6 Interne systemløsninger

Riksantikvaren har i 2014 videreutviklet rutiner og systemløsninger for dataoverføring fra tidsregistrerings-systemet WinTid til Agresso lønn. Overføringene omfatter også sykefravær, og direktoratet har satt i drift refusjonsmodulen i Agresso. Resultatet er forenkling og økt kvalitetssikring av datautvekslingen med NAV.

Riksantikvaren har innført ny modul i Agresso for standardisering av rapportering til Skatteetaten, NAV og SSB (A-meldingen).

4.7 Sentrale personalforhold

Sykefravær og arbeidsmiljø

Direktoratet har et gjennomgående lavt sykefravær gjennom flere år. Arbeidsmiljøutvalget vedtok i HMS/IA plan for 2014 å ha som mål at sykefraværet skulle være under 5,5 prosent. Foreløpig prognose for sykefravær for hele 2014 ligger an til å være 4,1 prosent som er et historisk lavt årnivå for Riksantikvaren.

Stab - årsverk

Riksantikvarens tall fra årsrapport for 2013 og 2014 viser per 1. mars en oppgang i årsverk i perioden fra 2013 - 2014 på 5,8 årsverk. Antall årsverk beregnes på grunnlag av statens sentrale tjenestemannsregisters (SST) tellinger per 1. mars, og alle ansatte som får lønn inngår (slik rapporteres eksempelvis både den ansatte og dens vikar ved en foreldrepermisjon). Per 1. mars 2014 var det noen flere i permisjon enn året før. Utover flere i permisjon skyldes oppgang, økning i to ansatte på regionalt pilegrimssenter og flere midlertidig ansatte enn i 2013.

Utvikling i antall årsverk basert på antall lønsmottakere			
	01.03.2012	01.03.2013	01.03.2014
Riksantikvaren	154	153,5	159,3

Tabell 29: Utvikling i antall årsverk

Riksantikvaren hadde i 2014 en mannlig toppleder. Antall mellomledere (avdelingsdirektører og seksjonssjefer) var 21, hvorav 71 prosent var kvinner (15) og 29 prosent menn (6).

Lederstillinger

Lederstillinger				
Pr. 31.12.2013	Kvinner		Menn	
	Antall	%	Antall	%
Toppledere	0		1	100
Mellomledere	15	71,4	6	28,6

Tabell 30: Antall lederstillinger

Turnover

Turnover									
	Turnover %	Antall fast ansatte sluttet	Antall kvinner	Antall menn	Antall 20-29 år	Antall 30-39 år	Antall 40-49 år	Antall 50-59 år	Antall 60-69 år
2014	8,2	13	7	6	0	1	3	1	8

Tabell 30: Oversikt over turnover

I 2014 sluttet 13 fast ansatte i Riksantikvaren, hvorav 8 gikk av med pensjon.

Sykefravær og medarbeidermålinger

Sykefravær					
2014	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	2014 samlet
Sykefravær %	6,2	3,4	2,8	3,8	4,1

Tabell 31: Oversikt over sykefravær i Riksantikvaren

Det gjennomføres årlige medarbeidermålinger (HKI). Svarandelen er høy (93 prosent i 2014), og score høy (gjennomsnitt score var på 22,8 (av 24 mulige)). I 2014 ble målingen utvidet med spørsmål knyttet til kunnskap i tillegg til energi og klima.

Det er i 2014 gjennomført tre ledernetverkssamlinger i tillegg til en strategisk ledersamling for hele Riksantikvarens ledergruppe. Toppledergruppen har hatt to ledersamlinger. Det er gjennomført (1) og startet opp (1) personlig effektiviseringskurs (PEP – kurs) for øvrige ansatte med fokus på effektiv arbeidsflyt og bruk av Outlook. Evalueringer viser at kursene har hatt en positiv effekt. Øvrige kurs/øvelser: prosjektlederkurs og beredskapsøvelse inklusiv opplæring av alle lederne og øvrige roller i krise-/beredskapsorganisasjonen.

Kap V. Vurdering av framtidsutsikter

Offentlig forvaltning er i endring, dette gjelder også kulturminneforvaltningen.

Riksantikvaren har de senere år gjennomført en rekke tiltak, både for å ruste direktoratet til de endringsprosesser som kreves og bistå regional og lokal kulturminneforvaltning med å ta større ansvar i forvaltningen av våre kulturminner og kulturmiljøer.

Riksantikvaren har gjennom satsingen Kunnskapsløftet lagt et godt grunnlag for å realisere Regjeringens moderniserings- og digitaliseringsambisjoner. I 2015 fortsetter arbeidet med å effektivisere hele kulturminneforvaltningen ved å introdusere nye digitale verktøy og arbeidsmetoder. I 2015 vil vi ha på plass en teknisk infrastruktur som muliggjør samsøk, datadeling og digitalisering av arbeidsprosesser. Riksantikvaren ønsker å utnytte disse investeringene offensivt i årene framover. Gevinsten er en mer effektiv forvaltning der de ulike forvaltningsnivåene samhandler smidig ved hjelp av digitale verktøy.

En kommende kommunereform og på sikt en reform av regionalforvaltningen vil både være utfordrende og spennende. Storkommuner vil gjøre det mulig å profesjonalisere lokal arealforvaltning ytterligere. Kommunene kan ta større ansvar for egne kulturminner, så fremt det foreligger gode geodata-systemer. Riksantikvaren vil fortsette arbeidet med kompetanseheving i kommunene. Vi ønsker tidlig og tydelig dialog om viktige kulturminneverdier som har sin naturlige plass i nye regulerings- og kommuneplaner.

Som del av en mer lokalt forankret og effektiv forvaltning er det et mål at mer ansvar overføres til regional kulturminnemyndighet. Fra 2016 vil formodentlig første del av delegasjon av myndighet fra direktoratet til regionalforvaltningen være gjennomført. Særlig knytter det seg forventninger til en utvidet dispensasjonsadgang i forbindelse med arkeologisk registrering, som gjør at saker avgjøres raskere og billigere for tiltakshavere.

Dagens forvaltningsregime innen arkeologi (med direktorat med distriktskontorer for middelalderbysaker, forvaltningsmuseer, regionalforvaltning og NIKU) er svært fragmentert og hemmer en ytterligere effektivisering av dette saksfeltet. Dagens ansvarsforskrift med fordeling av ulike arkeologiske monopoler er ikke tilpasset framtidens forvaltning og må evalueres.

Generelt har fylkeskommunene svært ulik oppfølging og prioritering av kulturminnesaker. Flere fylkeskommuner er i dag ikke rustet til å påta seg et utvidet ansvarsområde med ny delegert myndighet, hvis ikke saksfeltet prioriteres kraftig budsjettmessig. Det kan være grunn til å undersøke nærmere om en mer helhetlig regional forvaltning av kulturminnene best kan skje integrert med den øvrige miljøforvaltning hos fylkesmannen.

Riksantikvarens nye fredningsstrategi ble overlevert Klima- og miljødepartementet tidlig i 2015. Strategien angir hvilke typer kulturminner som er underrepresentert blant våre fredninger og vil være styrende for fredningsarbeidet de kommende årene. Det vil også bli lagt ned store ressurser i arbeidet med kommende kulturmiljøfredninger.

I 2015 blir det igangsatt og videreført mange viktige tiltak gjennom Riksantikvarens bevaringsprogrammer. En rekke kulturminner vil bli satt i stand i løpet av 2015. Prosjektet med registrering og bevaring av krigens kulturminner vil også sikre oss at flere viktige spor fra andre verdenskrig vil bli bevart for framtidige generasjoner. Bevaringsprogrammet for stavkirkene, med mål om at alle stavkirker skal ha ordinært vedlikeholds nivå, er avsluttet i 2016. Etterslep på finansiering av de øvrige bevaringsprogrammene, som forsterkes av at det fredes nye kulturminner og kulturmiljøer, gjør at ambisjonsnivået til de øvrige programmene må revideres i forhold til den målsettingen som er satt av Stortinget for 2020.

§ 8.1-saker

enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres.

§ 8.2-saker

dersom det dukker opp et automatisk fredet kulturminne underveis i et byggeprosjekt, må man stanse arbeidet og melde i fra til kulturminneforvaltningen. Deretter avgjør Riksantikvaren om arbeidet kan fortsette, og på hvilke vilkår.

§ 8.3-saker

ulovlig igangsatte tiltak som skader automatisk fredete kulturminner, kan kreves fjernet, eller at skaden rettes opp.

§ 8.4-saker

et reguleringsplanvedtak, hvor kulturminneforvaltningen har blitt hørt på riktig måte, fungerer som et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven. Dette innebærer at Riksantikvaren må uttale seg til alle plansaker etter plan- og bygningsloven hvor det er konflikt mellom arealformål i planen og automatisk fredete kulturminner. Riksantikvarens uttalelse til slike plansaker regnes som dispensasjonssaker fra kulturminneloven, selv om det er det endelige planvedtaket etter plan- og bygningsloven som hjemler selve tillatelsen til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dersom Riksantikvaren sier seg enig i arealbruken i planen, og dette medfører at automatisk fredete kulturminner må gå tapt, kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak i tråd med planen kan realiseres. Slike vilkår skal skrives inn i planens bestemmelser.

§ 10-saker

Riksantikvaren kan pålegge offentlige og større, private tiltakshavere å betale for arkeologiske undersøkelser dersom de får tillatelse til å fjerne eller skade automatisk fredete kulturminner. I § 8.1-saker legges denne betalingsplikten direkte inn i dispensasjonsvedtak der det stilles krav til arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. I § 8.4.-saker derimot, kan ikke dette gjøres siden det formelle dispensasjonsvedtaket gjøres gjennom planvedtak etter plan- og bygningsloven. I slike saker må tiltakshaver derfor melde i fra til kulturminnemyndighetene før man ønsker å få gjennomført tiltak i tråd med planen, og så fastsetter Riksantikvaren endelig omfang og kostnader for undersøkelsen.

§ 14-saker

enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et skipsfunn, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres.

Forklaringer på kulturminnelovparagrafer. Kilde: Årsrapport dispensasjonsbehandling 2014

Kap. VI Årsregnskap 2014

Ledelseskommentarer årsregnskap 2014

Formål

Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren (RA) Klima- og miljødepartementets (KLD) sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Som direktorat skal RA bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektor. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. RA skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt iht. bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra KLD i instruks om økonomistyring. Regnskapet gir et dekkende bilde av RAs disponible bevilgninger samt regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

I 2014 har RA samlet disponert kr 143 508 000 i driftsmidler over post 01 *Driftsutgifter* hvorav kr 5 709 000 er overført fra 2013 og kr 2 451 000 er kompensasjon for lønnsregulering i 2014. Mindreutgifter utgjør i alt kr 43 218 177 kroner (se detaljert spesifisering nedenfor for postene dette berører).

Mindreutgift for post 01 Driftsutgifter i 2014 ble kr 450 562 som skyldes avregning av felleskostnader fra utleier i RA's favør og reforhandling av leieavtalen for distriktskontorene. På post 21 *Spesielle driftsutgifter* er kr 6 000 000 knyttet til prosjektet grunnvannsrestaurering på Bryggen i Bergen overført til 2015 (jf. bevilgning på 45 000 000 i juni 2011 i RNB). Prosjektet har blant annet krevd omfattende undersøkelser og prosjektering før igangsetting av arbeider.

Mindreutgift for post 70 Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner, kr 4 364 602, har sammenheng med innføringen av tilskuddsordning for drenering i landbruket (juni 2013). I denne forbindelse ble det bevilget 5 mill. kr ekstra i RNB til å dekke utgifter til arkeologiske undersøkelser i mindre, private dreneringssaker. Midlene ble overført til 2014, fordi ordningen kom sent i gang i

2013. Tidkrevende innarbeiding av nye rutiner for slike saker i kommuner og fylker har resultert i få sluttbehandlede saker i RA så langt (1,25 mill. kr av samlet tilsagn på 1,66 mill. kr til mindre, private dreneringssaker er utbetalt i 2014). RA ber om at ubrukte midler på kr 4 364 602 fra 2014 overføres til 2015.

Mindreutgift for post 71 Fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap, kr 16 293 143, skyldes at det er gitt tilsagn for i alt 17 prosjekter som ikke er utbetalt i 2014.

Mindreutgift for post 72 Teknisk og industrielle kulturminner, kr 3 000 000, skyldes en saksbehandlingsfeil hvor midler ikke ble utbetalt innen utgangen av 2014, selv om arbeidene det ble gitt tilskudd til er slutført (Rørbua, Kirkenes).

Mindreutgift for post 73 Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring, kr 13 406 046, skyldes bevilgning i RNB (juni 2014) på 10 mill. kr til brannsikring av tette trehusmiljøer og stavkirker, hvorav 7 mill. ble bevilget på post 73. Selv om disse midlene er bundet opp i tilsagn gitt i september 2014, ferdigstilles tiltakene først i 2015. Tilskuddene er dermed ikke utbetalt. Mindreforbruket for øvrig skyldes begrenset tilgang til kvalifiserte prosjekterende/ utførende og forsinkelse hos tilskuddsmottaker, som har medført sen igangsetting av enkelte prosjekter.

Mindreutgift for post 74 Fartøyvern, kr 1 703 872, skyldes at manglende fremdrift på fire prosjekter («Boy Leslie», «Tafjord», «Vulcanus» og «Mykle») har forårsaket at midlene ikke er utbetalt, herunder verftenes prioritering av andre oppgaver og mangel på ledig håndverkerkapasitet.

Mindreutgift for post 77 Verdskapingsarbeid på kulturminneområdet, kr 279 157, skyldes at evalueringen av Nasjonalt pilegrimssenter og de regionale pilegrimssentrene planlagt gjennomført i 2014 er utsatt til 2015. Formålet er at erfaringsgrunnlaget for evalueringen blir bredere.

Mindreutgift for post 79 Verdensarven, kr 3 554 220, skyldes forsinket utbetaling etter at ansvarsperson sluttet i RA i 2014. Utbetaling til Hordaland fylkeskommune til istandsetting av bygningene på Bryggen ble derfor ikke foretatt, og først oppdaget i inneværende år.

Kommentarer til artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer var på kr 226 399 667, hvorav de største utbetalingene gjelder lønn- og sosiale utgifter (kr 105 017 800) (jf. note 2) og andre utbetalinger til drift (kr 130 170 049) (jf. note 4).

Innenfor Lønn og sosiale utgifter, utgjorde lønn og utgifter til arbeidsgiveravgift, henholdsvis 85,6 og 12 prosent. Antall årsverk var 159,3 i 2014.

Innenfor *andre utbetalinger til drift* (jf. Note 4), på kr 130 170 049, gikk 68,9 prosent (kr 89 701 775) til konsulenter og andre kjøp av eksterne. Kunnskapsløftet er ett av RAs største satsningsområder, og forklarer den store andelen.

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte inntekter til drift var på kr 5 191 781 (jf. Note 1), hvorav 93 prosent (kr 4 830 731) var salgs- og leieinnbetalinger.

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2014 kr 4 348 276.

Oslo, 4. februar 2015

Jørn Holme

Riksantikvar

Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskapet for Riksantikvaren er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 18. september 2013. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og tilleggskrav i instruks for virksomhets- og økonomistyring fra KLD.

Oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- b) Utgifter og inntekter er ført med brutto beløp i regnskapet
- c) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet etter de samme prinsippene. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Riksantikvaren har rapportert til statsregnskapet. Oppstillingen viser kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Riksantikvaren har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Riksantikvaren har fått til disposisjon i tildelingsbrev og tilleggsbevilgninger.

Mottatte belastningsfullmakter fra andre virksomheter vises i kolonnen for samlet tildeling. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Riksantikvaren har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2014

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2014	Merutgift (-) og mindregift
1429	Riksantikvaren	01	Driftsutgifter	A, B	143 508 000	143 057 438	450 562
1429	Riksantikvaren	21	Spesielle driftsutgifter	A	81 485 000	81 484 985	15
1429	Riksantikvaren	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid		3 307 000	3 307 000	0
1429	Riksantikvaren	60	Kulturminnearbeid i kommunene		2 000 000	2 000 000	0
1429	Riksantikvaren	70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	A, B	36 010 000	31 645 398	4 364 602
1429	Riksantikvaren	71	Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap	A, B	124 013 000	107 719 857	16 293 143
1429	Riksantikvaren	72	Tilskudd til teknisk og industrielle kulturminner	A, B	61 621 000	58 621 000	3 000 000
1429	Riksantikvaren	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	A, B	39 754 000	26 347 954	13 406 046
1429	Riksantikvaren	74	Tilskudd til fartøyvern	A, B	62 362 000	60 658 128	1 703 872
1429	Riksantikvaren	75	Tilskudd til fartøyvernssenterene		6 726 000	6 726 000	0
1429	Riksantikvaren	77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	A, B	8 196 000	7 750 343	445 657
1429	Riksantikvaren	79	Tilskudd til verdensarven	A, B	45 623 000	42 068 780	3 554 220
118	Utenriksdepartement	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, kan		1 500 000	1 435 811	
164	Utenriksdepartement	73	Andre ODA-godkjente OSSE-land		1 473 480	1 449 713	
340	Kulturdepartement	71	Tilskudd til kirkelige formål		1 335 000	1 334 946	
900	Nærings- og fiskeridepartementet	75	Tilskudd til særskilte prosjekter.		2 000 000	2 000 000	
1400	Klima- og miljødepartementet	21	Spesielle driftsutgifter		800 000	800 000	
1410	Klima- og miljødepartementet	21	Miljøovervåking og miljødata		6 745 000	6 744 957	
1920	Olje- og energidepartementet	74	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak		5 604 000	899 238	
Sum utgiftsført					634 062 480	586 051 547	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2014	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4429	Riksantikvaren	02	Oppdrag og andre div. inntekter		4 020 000	3 937 853	-82 147
4429	Riksantikvaren	09	Internasjonale oppdrag		1 139 000	1 253 928	114 928
4429	Riksantikvaren	15	Refusjon vedr. arb.mark.		0	27 341	27 341
4429	Riksantikvaren	16	Refusjon foreldrepenger		0	1 453 842	1 453 842
4429	Riksantikvaren	17	Andre refusjoner		0	468 740	468 740
4429	Riksantikvaren	18	Refusjon av sykepenger		0	1 693 375	1 693 375
5309	[Tilfeldige inntekter]	xx	[Ymse]		0	0	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		0	12 575 504	
Sum inntektsført					5 159 000	21 410 583	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						564 640 964	
Kapitalkontoer							
60087901	Norges Bank 0677.03.02666 /innbetalinger					14 315 994	
60087902	Norges Bank 0677.04.03012/utbetalinger					-577 471 335	
714429	Endring i mellomværende med statskassen					-1 485 623	
Sum rapportert						0	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				2014	2013	Endring
xxxxxx	[Aksjer]				0	0	0
714429	Mellomværende med statskassen				-4 348 276	-2 862 653	-1 485 623

Note A Forklaring av samlet tildeling						
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB	Prop 26 S (2014-2015)	Lønnsoppgjøret 2014	Samlet tildeling
142901	5 709 000	135 348 000	0	0	2 451 000	143 508 000
142921	0	37 735 000	49 750 000	-6 000 000	0	81 485 000
142970	1 405 000	30 005 000	4 600 000	0	0	36 010 000
142971	11 711 000	120 402 000	-8 100 000	0	0	124 013 000
142972	5 000 000	58 821 000	-2 200 000	0	0	61 621 000
142973	2 957 000	41 997 000	-5 200 000	0	0	39 754 000
142974	900 000	56 712 000	4 750 000	0	0	62 362 000
142977	182 000	8 264 000	-250 000	0	0	8 196 000
142979	19 771 000	49 202 000	-23 350 000	0	0	45 623 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Standard refusjoner på inntekstpostene 15-18	Merinntekter iht merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142 901	"kan overføres"	450 562		450 562	3 643 298	114 928			4 208 788	6 767 400	4 208 788
142 970	"kan overføres"	4 364 602		4 364 602					4 364 602		4 364 602
142 971	"kan overføres"	16 293 143		16 293 143					16 293 143		16 293 143
142 972	"kan overføres"	3 000 000		3 000 000					3 000 000		3 000 000
142 973	"kan overføres"	13 406 046		13 406 046					13 406 046		13 406 046
142 974	"kan overføres"	1 703 872		1 703 872					1 703 872		1 703 872
142 977	"kan overføres"	267 002		275 157					275 157		275 157
142 979	"kan overføres"	3 554 220		3 554 220					3 554 220		3 554 220

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se det årlige rundskrevet R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan benyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å bruke standard refusjoner av lønnsutgifter til å overskride utgifter

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Mulig overførbart beløp

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2014

	Note	2014	2013
Inntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer		0	
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	361 050	
Salgs- og leieinnbetalinger	1	4 830 731	
Andre innbetalinger		0	
Innbetaling av finansinntekter		0	
Sum innbetalinger		5 191 781	0
Utgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter	2	105 017 800	
Offentlige refusjoner vedrørende lønn	2	-3 643 298	
Utbetalt til investeringer		0	
Utbetalt til kjøp av aksjer		0	
Andre utbetalinger til drift	4	130 170 049	
Utbetaling av finansutgifter	4	46 897	
Sum utbetalinger		231 591 448	0
Netto rapporterte utgifter til drift og investeringer		226 399 667	0
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.		0	
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	6	350 816 801	
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		350 816 801	0
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
5700 Folketrygdens inntekter - Arbeidsgiveravgift		12 575 504	
5309 Tilfeldige inntekter (gruppeliv m.m)		0	
Sum inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		12 575 504	0
Netto utgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		564 640 964	0
Oversikt over mellomværende med statskassen			
		2014	2013
Eiendeler og gjeld			
Fordringer (Reisetilskudd)		5 000	
Fordringer (Lønnsforskudd)		237 256	
Andre kortsiktige fordringer		-20 697	
Kasse (legg til linjer og vis på konto)		824	
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank (legg til linjer og vis på konto)		0	
Skyldig skattetrekk		-4 232 366	
Skyldige offentlige avgifter (merverdiavgift)		-338 293	
Annen gjeld (legg til linjer og vis på konto)		0	
Sum mellomværende med statskassen		-4 348 276	0

Note 1 Inntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
	31.12.2014	31.12.2013
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Eksterne midler/Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	275 000	
Andre tilskudd og overføringer	86 050	
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	361 050	0
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Arkiv og bibliotek tjenester	100 000	
Salgsinntekt varer, avgiftsfri	80 631	
Salgsinntekt tjenester, avgiftsfri	1 371 829	
Inntekter fra salg av oppdrag	89 814	
Salgsinntekt varer, utenfor avgiftsområdet	1 500 000	
Erstatnings krav ved tap av litteratur	600	
Salgsinntekt tjenester, utenfor avgiftsområdet	1 335 291	
Ref. kostnadsfordeling i fbm arrangementer	25 181	
Kurs og konferanse	172 274	
Refundert reiseutgifter	61 398	
Tilfeldige inntekter (diverse inntekter post 01 - 29)	90 713	
Utleie av lokaler	3 000	
Sum salgs- og leieinnbetalinger	4 830 731	0
<i>Andre innbetalinger</i>		
Sum andre innbetalinger	0	0
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0
Sum inntekter rapportert til bevilgningsregnskapet	5 191 781	0

Note 2 Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter og innbetalinger av offentlige refusjoner vedrørende lønn

	31.12.2014	31.12.2013
<i>Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter</i>		
Lønninger	89 880 819	
Arbeidsgiveravgift	12 575 504	
Pensjonsutgifter*	0	
Andre ytelser	2 561 477	
Sum utbetalinger til lønn og sosiale utgifter	105 017 800	0
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
<i>Offentlige refusjoner vedrørende lønn</i>		
Sykepenger og andre refusjoner	3 643 298	
Sum offentlige refusjoner vedrørende lønn	3 643 298	0
Antall årsverk:	159	x

Note 3 Utbetalt til investeringer		
	31.12.2014	31.12.2013
Immaterielle eiendeler og lignende		
Tomter, bygninger og annen fast eiendom		
Beredskapsanskaffelser		
Infrastruktureiendeler		
Nasjonaleiendom og kulturminner		
Maskiner og transportmidler		
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende		
Andre utgiftsførte investeringer (*)		
Sum utbetalt til investeringer	0	0
<i>(*) Spesifiseres ytterligere dersom det er andre vesentlige poster som bør fremgå av regnskapet</i>		

Note 4 Andre utbetalinger til drift og utbetaling av finansutgifter		
	31.12.2014	31.12.2013
<i>Andre utbetalinger til drift</i>		
Husleie	16 531 389	
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	89 701 775	
Reiser og diett	5 463 943	
Kurs, konferanser og møter	1 716 884	
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	3 172 008	
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	5 508	
Mindre utstyrsanskaffelser	342 940	
Leie av maskiner, inventar og lignende	8 198 756	
Forbruksmateriell	3 053 796	
Kontortjenester	1 209 237	
Reklame	439 612	
Øvrige driftsutgifter (*)	334 199	
Sum andre utbetalinger til drift	130 170 049	0
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	46 897	
Agiotap		
Andre finansutgifter		
Sum utbetaling av finansutgifter	46 897	0
<i>(*) Bør spesifiseres ytterligere dersom det er vesentlige poster som bør fremgå av regnskapet</i>		

Note 5 Innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
	31.12.2014	31.12.2013
Avgift A		
Avgift B		
Sum innkreivingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 6 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
	31.12.2014	31.12.2013
Tilskudd til kommuner	2 000 000	
Tilskudd til fylkeskommuner	343 114 117	
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	5 601 952	
Tilskudd til finansielle foretak	100 732	
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	350 816 801	0

Note 7 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen			
Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen			
	31.12.2014	31.12.2014	
	Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler			
Finansielle anleggsmidler*			0
<i>Sum</i>	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	802 866	-20 697	823 563
Andre fordringer	242 256	242 256	0
Kasse og bank	824	824	0
<i>Sum</i>	1 045 946	222 383	823 563
Langsiktige gjeld			
Annen langsiktig gjeld		0	0
<i>Sum</i>	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-154	0	-154
Skyldig skattetrekk	-4 232 366	-4 232 366	0
Skyldige offentlige avgifter	-338 293	-338 293	0
Annen kortsiktig gjeld	0	0	0
<i>Sum</i>	-4 570 813	-4 570 659	-154
Sum	-3 524 867	-4 348 276	823 409

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 7 B

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Forretnings- kontor	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>								
Selskap 1								
Selskap 2								
Balanseført verdi 31.12.20x4								0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.